MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA ART I POLÍTICA

Preu: 30 cèntims - Corts Catalanes, 589 - Tel. 11430 - Subscripció: 3'50 pessetes trimestre

Any V. Núm. 253 - Barcelona, dijous, 7 desembre de 1933

ENTRADA A LA BIBLIOTECA ESTATAL BARCELONA

Sort que l'anarquisme del país és tan «olla»...

EL DESGAVELL CONTINU

Medicines; però també fer salut

L'actual vaga de tramvies s'està descabdellant com una malaltia infecciosa. Però les malalties infeccioses, per a fer mal, necessiten dues coses: microbis i organismes sense defenses. Un organisme sà i bo anulla el microbi; dins una naturalesa feble es multipliquen fins a l'infinit. Per això, en comentar l'agitació criminal d'aquests dies, parlarem no tant del microbi de la F. A. I. com de les causes que han convertit Barcelona en un organisme obert a les malalties d'aquesta mena.

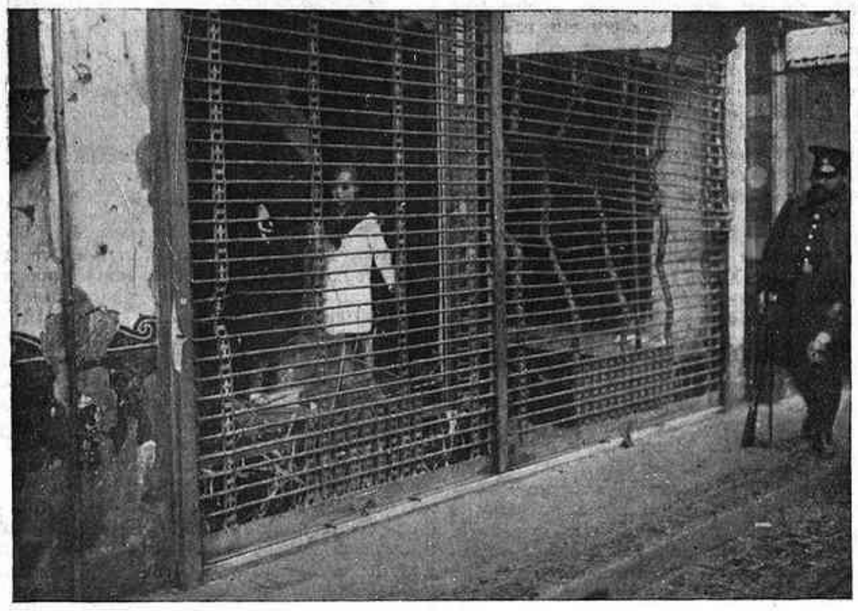

Efectes de la bomba de divendres passat a la plaça del Pedró

Per veure-les en un moment, només cal imaginar-se que un home ha de resoldre un d'aquests conflictes provocats per l'anarquisme.

Topará, en primer lloc, amb polítics de Madrid i d'ací, que viuen dins la quimera, més o menys interessada, de resoldre «diplomàticament» l'agitació anti-social. D'altres polítics de l'oposició, perquè sí, pendrien pretext de qualsevol detall per servir-se'n de projectil. Està a la memòria de tothom la manera indecent amb què les dretes espanyoles han abusat de l'incident de Casas Viejas. L'extralimitació, lamentable i punible, d'un subaltern fou inflada i convertida en un afer d'Estat. Cap d'aquells senyors de dreta no demanava el càstig del culpable directe. El disculpaven i volien acumular els càrrecs contra el senyor Menéndez, el senyor Casares Quiroga i el senyor Azaña. Així obraven els amics polítics de Martínez Anido. Doncs bé, és segur que l'endemà d'una operació necessària per a l'ordre de la ciutat, tota la premsa de dreta s'abraonaria contra l'autoritat republicana que hagués gosat obrar com a governant i com a republicà.

I quan les dretes d'un país són tan criminalment poca-soltes, s'hi ha de conèixer dins l'ordre públic. País de poca profunditat de consciència, és una vinya per a agitadors i gent de l'hampa.

Però suposem que aquest obstacle fos superat. Encara hi ha un altre problema. Barcelona, amb més població que Madrid, port de mar, ciutat industrial, etc., etc., té una tercera part de forces d'ordre públic, envers la capital de la República Espanyola. Si no tinguéssim la sort que l'agitació anarquista és tan superficial i mal lligada com la consciència de la gent d'ordre i del govern, ja fa temps que tot s'hauria ensorrat dins la catàstrofe. Ara la policia, fent un màxim esforç, dóna amb prou feines l'abast a la seva tasca.

Però hi ha el Palau de Justícia. Hem dit el punt del mal. El delinqüent contra la societat hi entra per una porta i en surt per l'altra. I no parlem en general, sinó que citem casos concrets. Tots els presos infraganti amb bombes i armes als dits el dia 8 de gener foren posats en llibertat provisional només amb la petita fiança de set mil pessetes dos dies abans de la vaga de tramvies. Un bon home que per imprudència comet algun delicte no en sortiria tan lleument. També és veritat que no té padrins. On es prepara la revolució? No ho sabem; però dos dies abans de la vaga que patim, foren alliberats «des de dalt» els anarquistes d'acció més perillosos...

Es, doncs, insoluble el problema de l'ordre públic a Barcelona? Nosaltres responem: mentre duri la inconsciència dels polítics i la podridura dels ressorts de govern, el problema és insoluble. Els crims anti-socials es poden prevenir de mil maneres menys d'una: de miracle.

Si la massa de la població continua desorganitzada, sense constituir partits polítics robustos i temibles, oscillant mandrosament i per reaccions de mal humor de la dreta a l'esquerra, igualment ignorant del que pot ésser una cosa i altra, no tindrem remei. Perquè hi ha una cosa innegable. La F. A. I. és només un mirall on reflecteix i surt tota la lletjor moral, tota la ignorància i tot l'anarquisme de les meselles classes neutres de Barcelona. Sense un fort esperit públic, sense una curiositat pels problemes de govern, no es pensin els barcelonins poder fer ni una sola passa. I que no s'illusionin amb els aparents miracles de les dictadures: són les injeccions de morfina que. acabat llur efecte, deixen el malalt pitjor que abans; ara paguem la culpa de la primoriverada. Si ens donem una altra injecció, després d'una aparent calma, seguirien daltabaixos pitjors. I així aniria, de la dictadura a l'anarquisme, cap a la misèria i la mort definitiva la pobra Barcelona, ciutat morfinòmana, on els habitants, per no tenir consciència, haurien d'alternar el ferro de les cadenes amb el de la metralla.

A la pàg. 2: **Les Balears desencalmades. Palma, en camí de Babel mediterrània,** per Carles Sentís.

A la pàg. 3: **Orient 1933. Tres dictadures,** per B. Rosselló-Pòrcel.

A la pàg. 7: **Manuel Moliné,** per Joan Sacs.

A la pàg. 8: **El modern director d'orquestra,** per Andreas Liess.

De Dijous — a Dijous

Els moralistes intransigents prou poden predicar que la rifa és immoral. El fet és que, malgrat els clams dels puritans, a tot arreu, en una forma o altra, n'hi ha, i darrerament a França ha estat establerta una loteria d'Estat com l'espanyola, com a mitjà de procurar recursos a la hisenda pública, tot alimentant la illusió de la gent.

Només conec una persona prou intransigent que no ha volgut mai jugar a la rifa per una qüestió de principis. Els que no tenen els principis tan introntollables, o en el cas concret de l'atzar són més aviat indiferents, un dia o altre han caigut a temptar la sort. Però fins les persones fermes com una roca a considerar l'atzar immoral i no refiar-se'n gens, alguna vegada han hagut de renunciar a algun projecte, mancades de mitjans materials de realitzar-lo. O almenys, un moment o altre, han pensat què farien si tinguessin diners.

Naturalment, el que juga a la rifa, quan té els números a la butxaca, és difícil que s'abstingui d'imaginar-se la distribució dels diners que podrien caure-li en sort i que mentalment no acaricii projectes reveladors. No pecarem de materialistes si diem que és tot l'ideal de vida d'una persona que es reflecteix en aquests projectes.

Per això és curiosa i alliçonadora l'enquesta que ha començat aquesta setmana La Publicitat, *a base de les paraules* Si jo tingués un milió, *títol d'un film que serà presentat dintre un parell de setmanes per* Mirador. *Un moralista, un sociòleg, un psicòleg, un comentarista que no aspiri a aquests títols solemnes, en podran treure conclusions.*

Es clar que les respostes de quaranta-cinc persones triades a l'atzar són poc per a deduir unes conclusions massa generals. Però així i tot, l'experiència és curiosa de seguir i bé permetrà ésser explotada com un tema d'article.

De moment, però, s'acut ja una objecció, i això que al moment d'escriure aquestes ratlles només podem conèixer sis de les respostes de l'enquesta: Els que responen, ho fan sincerament? Ens ha alarmat, francament, de veure que la majoria deien, primer que res, que destinarien a beneficència bona part del milió que podria tocar-los. I d'altra banda, ben poques vegades sabem que algun afavorit amb la rifa hagi destinat a beneficència quantitats més o menys proporcionals. Potser es tracta de persones que segueixen al peu de la lletra el precepte evangèlic de fer ignorar a la mà esquerra el que dóna la dreta?

A dir veritat, ens inclinem a creure més sinceres les respostes més egoistes, que no pensen en la beneficència.

Potser els que emeten tan bons propòsits, com així mateix aquell anarquista que destinaria el milió a destruir l'ordre establert, parlen amb absoluta bona fe. Però la naturalesa humana és feble, i les intencions no es realitzen sempre a la mesura dels desigs. Un milió que caigui del cel ha de capgirar bastant el concepte de la vida que pugui tenir un home. En molts casos, ha d'ésser prou per alterar la naturalesa d'una persona. I, quan té el milió a les mans, és explicable que consideri com un error de la inexperiència els propòsits desinteressats que abans alimentava.

W.

MIRADOR INDISCRET

"L'Aperitiu"

Els nostres lectors hauran observat que aquesta ja fa tres setmanes que deixem de publicar l'acostumat *Aperitiu* de Josep Maria de Sagarra. La raó no és altra que el repòs que durant una temporada, per motius de salut, ha hagut de pendre's el nostre amic, actualment fora de Barcelona, on esperem veure'l aviat i ben restablert.

Ben aviat, però, Sagarra rependrà la seva activitat literària, i si, per motius d'higiene, ha de pendre els aperitius de bar a base d'aigua mineral i altres líquids de poca qualitat, creiem que els *Aperitius* de Mirador no es ressentiran del seu nou règim de vida.

Casanoves, en perill

A la sortida de l'Urquinaona, de veure *Els crims del museu*:

—Es terrible això que et matin per a emmotllar-te, total perquè t'assembles a un personatge històric...

—Vols dir que hi ha gaire gent que corri aquest perill?

—Tens raó... Ben mirat, en un cas així, només correria perill En Joan Casanoves, que diu que s'assembla a Danton...

Un crim

El carrer de la Boqueria ha batut sempre tots els rècords de les liquidacions.

Com a conseqüència lògica, semblava que havia batut també tots els dels rètols anunciant-les.

Diem que «semblava» perquè a darrera hora n'hem vist un, a l'esmentat carrer, que supera en absolut els que fins ara havíem llegit.

Aquest rètol, collocat damunt unes camises, resa així:

Precios criminales.

No es pot demanar més.

Una cosa va per l'altra

Ens cau a les mans *El Noticiero Universal* del dia 22 del mes de novembre darrer.

A les Notes de Societat llegim que han sortit cap a la Havana uns senyors «*y sus hijos Vely, Dolly, Bubby y Matuca*».

Aquesta gasetilla ens fa recordar a la inversa, i sense que en el nostre record hi hagi en el més mínim l'ànim d'ofensa, la senyora d'un conegut relator de l'Audiència, molt amiga de les bestioles. La tal senyora tenia un gos que es deia Felipe, una gata anomenada Rosita i un lloro que responia al nom de Pedro.

La taula parada

Avui s'inaugura al Palau Planàs, al xamfrà Granvia-Passeig de Gràcia, l'Exposició Monogràfica de la Taula Parada.

El Comitè organitzador, compost pels actius i simpàtics dirigents del Foment de les Arts Decoratives, dissabte passat invità la premsa al Palau Planàs per a exposar-li l'objecte perseguit amb l'exposició. La invitació acabava, naturalment, amb un lunch. I vetací que els cambrers comencen a passar plats i coberts als assistents. Els periodistes menjaven amb el plat a la mà.

—I d'això en diuen la taula parada! — comentà, malhumorat, un dels invitats.

L'art... de ben menjar

Es clar que un altre dels assistents, que no estava per brocs, acostà una cadira a la taula de les safates i ampolles, s'instal·là còmodament i començà a atacar desesperadament els emparedats, els dolços, els gelats i les begudes. Aquesta decisió en el menjar captà l'atenció d'alguns periodistes. Qui devia ésser aquest convidat tan voraç? Per a sortir de dubtes, un s'hi acosta i li pregunta:

—Què li sembla tot això?

L'home s'eixuga la boca amb el tovalló i respon:

—Aquestes manifestacions d'art convindria que es celebressin sovint...

Molt xocant

Els diaris portaven la dissolució «oficial» dels escamots. Per les Rambles, sentírem el següent diàleg:

—No sé pas què devien fer aquests grups de xoc...

—Sí, home: els vuitanta tramvies inutilitzats que hi ha a les cotxeres!

L'elector conegut

En l'acta d'escrutini del poble de Sant Pere de Ribes, la Coalició d'Esquerres havia obtingut només un sol vot, donat al candidat senyor Regàs. Com a curiositat, un dels funcionaris de la Junta del Cens ho contà a l'esmentat candidat.

El senyor Regàs passà uns dies pensant qui podia ésser aquest elector de Sant Pere de Ribes que li atorgava el seu sufragi. Una setmana després, un desconegut es persona al despatx del senyor Xavier Regàs, sol·licitant un favor. I es presenta amb aquests termes:

—Sóc el secretari de l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes. Jo el vaig votar a vostè en les eleccions a diputats...

—Ah!, era vostè? — respongué el senyor Regàs.

La solució esperada

Les disposicions del nostre governador general, senyor Selves, tenen la virtut d'ésser interpretades inversament.

Prohibeix la pornografia (i mai als quioscos no se n'havia exhibit tanta); reprèn la immoralitat dels music-halls (i els llocs d'esbarjo del Paral·lel són un Paradís Terrenal autèntic); no permet les dones-tàxis (i als cabarets i a les acadèmies de ball continuen venent més tíquets que mai)...

Un ciutadà deia:

—Potser que fes públic que premiarà tots aquells vaguistes dels tramvies que es resisteixin a entrar al treball...

La ballarina i el xarlatà

S'ha posat més de relleu, encara, l'aversió apassionada que sent per a nosaltres el *charlista* García Sanchiz. Aquesta fòbia, però, ja li ve de lluny. En l'època d'or de les varietats, solia actuar al vell Eldorado l'artista coreogràfica Antonia Mercé, Argentina, la qual anava acompanyada de l'esmentat individu. L'èxit que assolia aquesta ballarina no era pas allò que sol dir-se apoteòsic, i foren molts els que oïren el *charlista* en el *camerino* de l'*Argentina* quan l'encoratjava amb aquests mots:

—*No te preocupe: son catalanes.*

El bo del cas, però, és que el públic d'aquell teatre era constituït gairebé exclusivament *la muy española* classe passiva.

Els vincladissos

Els que no negligeixen mai de passar els ulls damunt la relació diària de les visites al president de la Generalitat, han vist amb estranyesa que, de les eleccions ençà, siguin gairebé sempre els mateixos candidats derrotats els que hi figuren.

—El fet no ha d'estranyar — ha dit una figura rellevant d'aquella casa —; s'apropen les eleccions municipals, i no costa res d'anar a veure cada dia el president amb qualsevol pretext, i, de passada, posar de relleu els sacrificis que sempre diuen haver fet els candidats a candidat. Es un sistema que reporta uns resultats molt satisfactoris.

Piquiponiana

Fa pocs dies hi hagué al cine Walkyria una reunió d'empleats municipals, per a tractar de qüestions relacionades amb llur situació.

Un dels oradors, que es distingí per propugnar solucions evolutives, volgué refermar la seva opinió amb alguna frase que fes efecte, i la va trobar:

—...*Piano, piano, si va lontano,* com diuen els francesos...

Però el més notable no és que l'orador ho digués, sinó que a ningú de la concurrència no se li va escapar el riure.

En canvi, la riallada fou unànime, més dies enrera, en una de les assemblees de la dependència mercantil, quan un dels delegats, davant l'acusació d'haver-se deixat convèncer massa fàcilment en la reunió mixta amb assistència d'algunes autoritats, convocada amb desigs d'arranjar el conflicte, explicà:

—Feu-vos-en càrrec: ens sentíem coaccionats i cohabitats per tots cantons...

Una "rocada"...

Un directiu d'un centre d'Esquerra troba Roc Boronat i l'invita a donar una conferència.

Boronat respon:

—No; no m'espereu. Ja sé que vosaltres només doneu aigua i bolado.

...i una altra

Hom preguntà a Roc Boronat per què, en parlar, ho feia amb aquella cantarella i sonsònia peculiar seva:

—Veuràs—digué—. Tu ja saps que les conferències es paguen per la duració del temps, no pas per la quantitat de conceptes ni de mots...

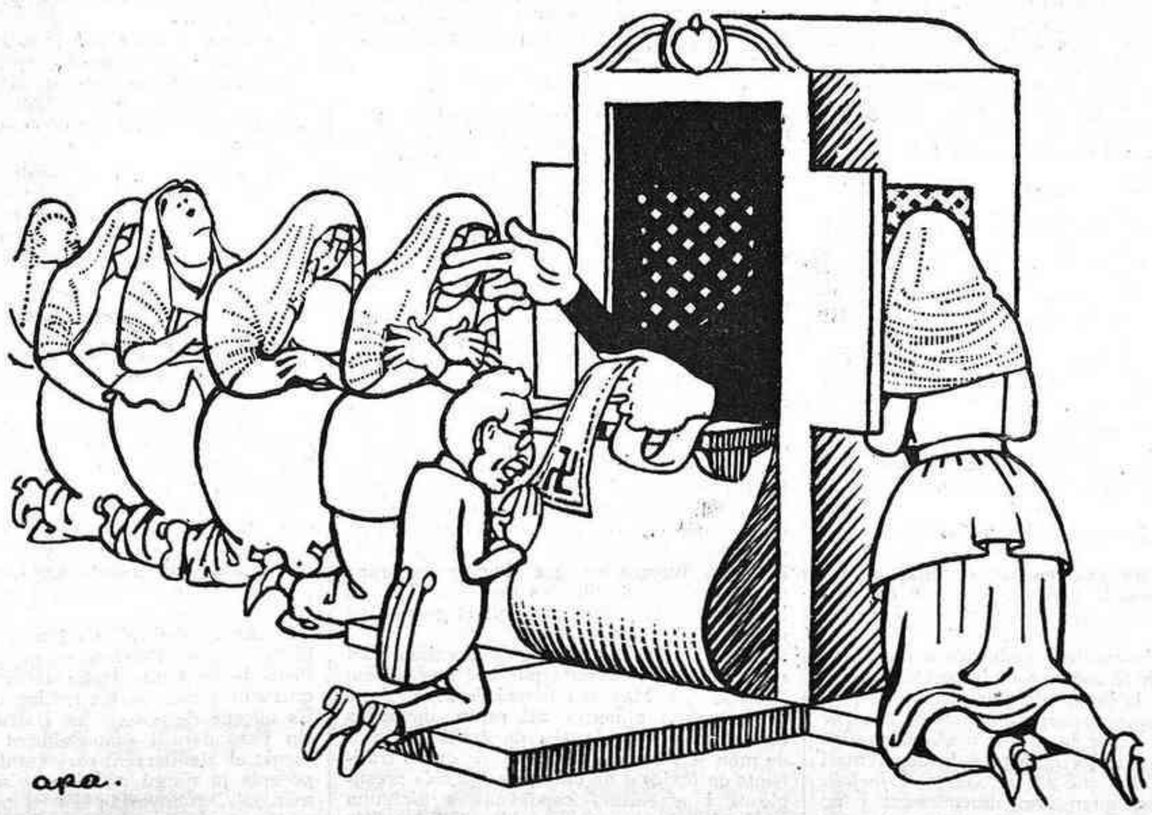

DESPRES DE LES ELECCIONS

— Ego te absolvo...

(c) Ministerio de Cultura 2006

Decididament, ni Grau Sala ho entén

La darrera estada de Grau-Sala a París li haurà servit de moltes coses. Una d'elles per a demostrar el fracàs de les seves facultats d'intel·ligent en el sobrerealisme.

Estava al Saló dels Independents, deambulant pacíficament entre enormes composicions ininteligibles.

De sobte se li acostà un conserge del Saló preguntant-li si li podia explicar un punt fosc.

El portà davant un *stand* de Miró on hi havia un paraigua, una maleta, una caixa d'embalar i altres extrems caòtics.

Després de mitja hora de silenci angoixós, Grau-Sala va haver de donar un copet a l'espatlla de l'empleat i dir-li amb el millor francès que posseeix:

—No ho entenc, ni ho entendré mai! Deixeu-me en pau!

Ja ha començat de viatjar...

En parlar de Grau-Sala i el seu viatge a París ens ha posat al record una frase del ja gairebé ex-infant prodigi.

En ocasió d'un viatge d'artistes, no recordem per quins motius, a Terrassa, el pintor Obiols explicava les seves impressions de Suècia.

Grau-Sala, embadalit per les belleses que sentia explicar, volgué administrar-se un remei a la seva casolaneria i curta adolescència, i digué:

—Jo, quan sigui més gran, també hi aniré a Suècia!

Els gitanos al Liceu

Aquests gitanos i gitanes que han vingut al Liceu a ballar en *La vida breve* i *El amor brujo*, amb les seves sortides, han trencat la pretesa serietat del teatre.

Un dels gitanos, així que arribà, cercà el nostre company Rafael Moragas, que feia de director d'escena:

—*¿Uzté ez don Rafaé?... Pué yo vengo de parte de Manué... De Manué de Falla, que zigue en Graná... Ahora mizmito voy a prezentarme... Antoñito de Triana, el Ezpetro!...*

Volia dir que ballava la part de l'Espectre d'*El amor brujo*.

* * *

La Laura de Santelmo, castanyoles a la mà, marcava ritmes a les gitanes de la seva colla. Tot d'una, detura l'assaig i dirigint-se al mestre Lamote de Grignon que dirigia l'orquestra, diu:

—*¡Oiga, múzico!... Azí no va a poder zer... Má fuerte... Miz niñaz no oyen la corneta...*

I com el mestre Lamote i els professors de l'orquestra esclafissin a riure, la ballarina, una mica picada, afegí:

—*¡Zi zabré yo qué zon bulerías...! Lo que paza e que acá hay mucho múzico y eztorba tantízimo ruido... Ya diré a l'impreza que quite quatro guitarrones...*

Els *guitarrones*, cal interpretar-ho, eren els contrabaixos

* * *

Una de les *bailaoras*, la María Victoria, que dit sigui de passada és una magnífica femella, es trobava entre bastidors parlant amb el ballarí rus Wassilief, que parla més o menys malament el castellà, i li preguntava per una altra *bailaora* que va conèixer a Madrid.

—*No; eza no viene con nosotro. No zirve... No e que me guzte de hablar mal de laz compañeras, pero eza e una birria y un edefezio. Ademá, er público muchas noches le hasía er chucho, y como zi no.*

Wassilief no ho veia clar:

—*¿Qué cosa, mademoiselle, dice que le hacen?*

—*Ezo... er chucho...*

—*Comment?*

—*Er chucho...*

—*Comprend pas.*

—*Ezo, er chucho... guá, guá!* — féu la gitana imitant un gos.

—*Ah! Oui, oui!*

—*¡No, güi, güi! ¡Guá, guá!* — féu la gitana, cridant més.

—*Compris, sennorita, compris.*

* * *

Alguns d'aquests gitanos del Liceu han vingut a Barcelona degudament acompanyats. I conscients dels seus gitaníssims deures, aquests acompanyants no abandonen un sol moment els que treballen, ni dintre ni fora del teatre.

Per alguna cosa el dia de l'assaig general d'*El amor brujo* tot el pati de butaques del Gran Teatre del Liceu restà democràticament encatifat de peles de taronja.

LES BALEARS DESENCALMADES (*)

Palma en camí de Babel mediterrània

En tots els idiomes, Palma i, a seguit, Mallorca, s'ha popularitzat a través de l'harmoniositat del seu nom.

Palma, obrint la boca; alemanys, de dues menes, hitlerians, i els altres; dos periòdics: *Die Insel* i *Der Herold*. L'*Antifaschist* també s'hi pot comptar.

Palma, menjant-se més o menys la darrera vocal (de vegades ja resta *Palm* i de la seva platja se'n diu *Palm Beach*): saxons, colònia divisible en dues: anglesa i nordamericana. Un diari, de gran tiratge i que es ven molt a Anglaterra: *The Palma Post*, amb suplements i publicació esportiva. Un altre: *The Majorca Sun*. Un britanitzat, l'altre americanitzat.

Palma, accentuant la darrera vocal: francesos. Un periòdic: *Le Jeudi*.

Palma, en barreja babèlica de totes les fonètiques: un periòdic: *Cosmopolis*, quatrilingüe. Tothom content i interpretat.

Palma, com nosaltres modestament pronunciem, mallorquins i catalans. Cap diari; cap publicació setmanal. Una de mensual: *La Nostra Terra*, excellent, però gens popular, feta per una selecció i llegida per una altra reduïda selecció.

L'illa de la calma... Si Russinyol ho veiés!... Es que la calma ha desaparegut?

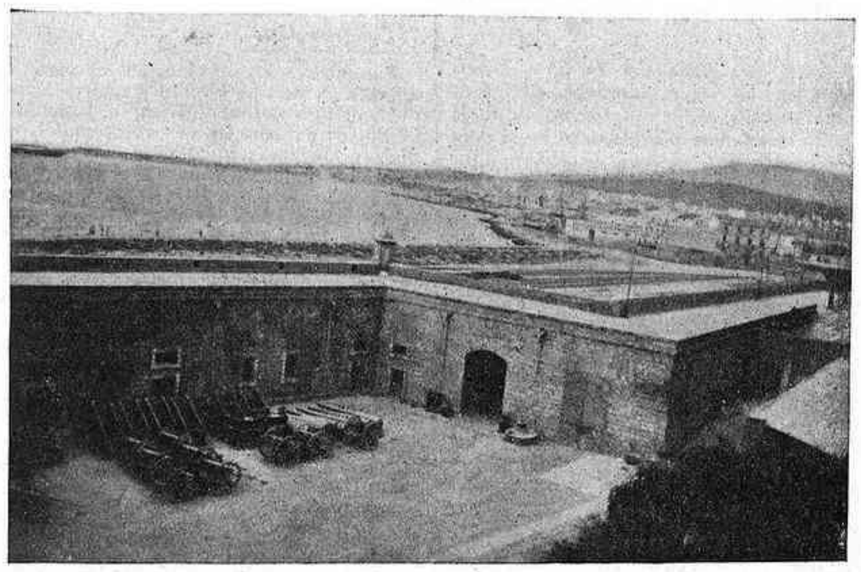

El Parc d'Artilleria sota la Catedral

La segona llengua de Mallorca

La calma com a tal calma no desapareix mai o tarda a fer-ho; prou hi és, però per trobar-la s'ha de rascar, coberta com està d'una capa superficial d'agitació. Una torrentada d'internacionalització, de cosmopolitisme, de terbolesa, de tràfecs, de rensenyaments secrets, d'esquadres, d'avions, de nobles i de lords amb salacof i monocle (de vegades l'únic autèntic és el monocle), de turistes multicolors acabats de desembarcar d'un transatlàntic que els espera a la badia (a l'estiu, un promig d'un per dna, quasi tots de la New York Export Line).

Palma: cent mil habitants, la ciutat més internacional d'Espanya. En períodes de quietud política nacional, els diaris nordamericans i anglesos parlen més de Palma que de Barcelona i Madrid plegats. Atrau totes les proes dels yatchs i dels paquebots que fan creuers pel Mediterrani, les persones benestants i els milionaris. I també els aventurers.

A Palma corren paraules en tots els idiomes i monedes de coure de tots els països. No se'n refusa cap; doneu una pesseta al cobrador del tramvia, i us torna de canvi tota una col·lecció numismàtica, amb efígies de reis en actiu, destronats o morts: Alfonso XIII, Vittorio Emmanuele, Eduard VII, Napoleó III...

Un garbuix, un caos. Per presentar-lo clarament caldria fer classificacions i subclassificacions: per nacionalitat, per honestedat, per riquesa o per pobresa... Semblaria una lliçó de don José Ortega y Gasset. No; només faré una diferenciació: els que se'n pot dir aus de pas i els que hi fan niu.

L'ÎLE OÙ L'ON PASSE

Abans d'un examen en singular de tot aquest personal, hem de destriar els corrents que l'empenyen i els factors que el neutralitzen.

La colònia resident amb més o menys fixesa a l'illa té molta més importància qualitativa que la integrada pels turistes de pas. Alguns d'aquests darrers només hi són per hores, corren per la ciutat o s'arriben fins a les Coves vestits amb teles transparents i amb l'aire del que fa un viatge *à forfait*. Altres saben quan han desembarcat i no saben quan reembarcaran. S'han fos en l'ambient, s'assegueren o s'ajaçaren al sol massa prolongadament... i Déu ens guard d'un ja està fet! Romanen allí contemplant com marxen tots els correus i l'exprés *London to Palma* i el directe *New York to Palma*. Precisament això és així: hi ha persones i col·lectivitats interessades a fer imprimir que Mallorca, pels seus defectes que hi fan incòmoda l'estada, és *l'île où l'on passe*, l'illa per on tothom passa, i de passada escriu uns articles que societats turístiques o hoteleres franceses troben merciexedors de lloança i d'alguna retribució pecuniària.

Alguns d'aquests enviats especials escriuen puerilitats: que a Mallorca tot està endarrerit perquè (a l'agost, com hom sap, època de represes) veieren el film *Rin-tin-tin*; publiquen la fotografia de la terrassa d'un bar on hi ha ventiladors per a palesar la calor asfixiant, etc.; d'altres, més barruts, escriuen falsedats, i mentrestant romanen allí. Aquest estiu n'hi havia un que devia creure que l'anglès no era conegut per cap mallorquí — a Mallorca l'anglès serà aviat una segona llengua —; l'identificaren i, si no l'haguessin expulsat, potser els pacífics mallorquins haurien reeixit a linxar-lo.

ELS CAMINS DE PALMA

Un dels membres més antics de la colònia germànica, que té un negoci força sanejat, ens recordava temps passats:

—Oh! aleshores que tots ens coneixíem i tots érem honorables! Ara, per ací ja es roba, i no són pas els mallorquins que de sòbte n'han après. Cada dia arriba un cocktail humà. Com fer una selecció? El pescador de xarxa no pot mai triar el peix. Mallorca, aquests dos darrers anys ha pescat molt; però, quant xanguet ha arreplegat?

L'únic que s'ha pogut evitar és el vagabund captaire. Quan un subjecte desembarca i no porta diners, se li fan dipositar 11 pessetes. Al cap d'una setmana, si encara no té feina i ganduleja per ça o lla, el dipòsit és convertit en un passatge de coberta cap a la generosa acollidora dels immigrats sense documentació i sense tres peces de cinc: Barcelona.

El camí de Palma. Els camins de la mar són nombrosos. A bord, venint de qualsevol port, sobretot si és estranger, es constaten exemplars magnífics del mostrari variadíssim d'estrangers aficionats a Mallorca. Poden ésser ben diferents físicament i encara més moralment, però tots s'assemblen en una cosa: la fam endarrerida de sol. Sobretot, les dones, que no poden resistir la idea d'haver de passar la terrible vergonya d'ensenyar unes cames o uns braços blancs. Tan bon punt han passat la palanca per embarcar, ja s'estenen al sol. De primera, segona, tercera o preferència, totes igual. No hi ha classes.

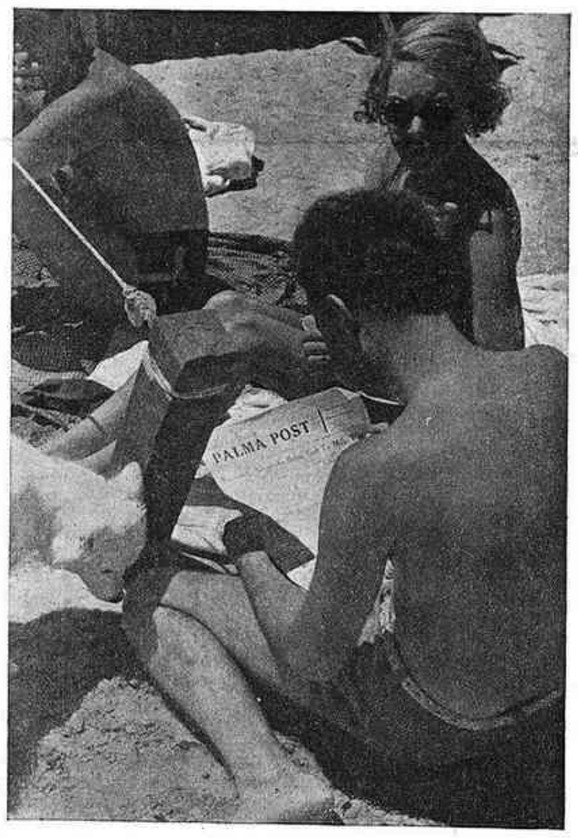

Fam de sol endarrerida

* * *

De l'una a l'altra no hi havia ni tres metres de distància. La més jove era efectivament una *vamp*? Difícil d'assegurar-ho. Del que ja no hi havia gaires dubtes, és que era cocaïnòmana; a més a més de les referències sus quants signes ho delataven. Portava un vestit que quasi semblava de bany; ben rebregat, hauria cabut dins el moneder. Anava a Mallorca a descansar, a refer-se i... a comprar cocaïna a bon preu.

La de més edat era una honorable senyora del Regne Unit. Vestia gairebé segons el cànon més sever de l'època victoriana, la de la seva joventut, quan els bòers inquietaven l'Imperi. No per això es resignava a privar-se del sol; s'havia arromangat les faldilles (no duia mitges) molt per damunt dels genolls. Si a Ascot se li hagués vist el *viso*, hauria envermellit com un tomàquet. Allí, tant se li'n donava de tot — què volia dir «tot»?, què era el que l'envoltava, si ja no es trobava a Anglaterra? —, menys de la màquina fotogràfica que li vaig encarar; abaixant-se les faldilles es tapà les blanques i pigades cames, acompanyant el gest d'una mirada indescriptible.

Abans Mallorca era l'illa de la calma i del repòs per a uns quants pintors, uns quants literats. Ara Mallorca també és l'illa, si no de la calma almenys del repòs, de grans estafadors internacionals, de grans senyores de món (les dues accepcions), de grans traficants de tòxics o de blanques, gigolós prestigiosos i acreditats capdavanters d'alguna morbositat menys confessable. Tots aquests reposen? De beure o emborratxar-se potser ho fan més que mai, però, en canvi, prenen més el sol i fan més vida a l'aire lliure. Els que no reposen són els espies i els agents... de tot.

ESPIONATGE

Donat l'ambient, encara que Mallorca no fos un lloc bèl·licament estratègic per una nova guerra europea, hi hauria igualment espies, car necessiten viure en atmosferes de terbolesa, enmig de tot l'improvisat i mudable. Això vol dir que l'espionatge a Mallorca no és de coses sinó d'homes. Potser Mallorca, més que l'objecte, és l'escenari. Fins no és ben bé espionatge: és contraespionatge. I, així i tot, amb no gaire intensitat. El tema, qui ho dubta?, és de gran fantasia i no és estrany que algú deixi córrer la seva imaginació nodrida amb la lectura de les aventures de la Mata Hari o de Mlle. Docteur.

Avui, què hi ha de fer un espia a Mallorca? Si tot està ja tan espiat!

Abans de la guerra, se'n féu bastant d'espionatge, totes les costes quedaren sondades per heterogenis «pescadors de calamars». Avui els anglesos es saben l'arxipèlag de cor; les seves esquadres fan treball de brodat, per les costes mallorquines els cuirassats més pesats anguilegen per entre els esculls, pels mateixos llocs on l'any passat l'esquadra espanyola perdé dues unitats...

Tant com als anglesos, als francesos i als italians els interessen les illes. Totes tres nacions s'hi han passejat a cor que vols, per terra, per la superfície o pel fons de la mar i per l'aire. Què voleu més? Si surt algun llibre sobre Mallorca, ni cal que ho mireu: o és francès o és anglès. Som nosaltres els que hauríem d'anar a espiar l'illa. Hi han volat esquadretes aèries, hi han maniobrat totes les esquadres...

—Oh!, i les nostres guarnicions i les nostres bateries?

Per què ens hem d'enganyar, a veure? He volat per sobre Mallorca amb l'avió del pilot català Xuclà i, encara que està prohibit fer la perpendicular a les bateries, aquestes es veuen igual. Però ni cal volar per saber-les, no estan pas tancades amb pany i clau, i tothom ho sap que hi ha uns canons que s'han de raspallar i rentar amb aigua i sabó cada vegada que es disparen. No es dóna permís de volar per sobre de Menorca (si un dia hi passa una esquadreta en maniobres pel Mediterrani, com que no avisa... el passat, passat), però també tothom ho sap que a Mahó hi ha un canó de llarg abast del qual es sospita que és el millor d'Espanya, una màquina de rellotgeria tan bona que té limitat el seu nombre de dispars, però que no s'ha provat mai per por que s'espatlli, i després, cada bala costa tants duros...!

—Es que — us diuen amb aire misteriós — han estat sorpresos uns homes que feien mapes i uns altres (aquests foren detinguts recentment a Eivissa i sembla que eren oficials francesos amb permís) que sondejaven una cala.

Amateurisme, pur amateurisme. Com a màxim, potser volien fer mèrits aprofitant les vacances. Mapes? Per quatre pessetes en venen uns de militars detalladíssims, perfectes (les tasques topogràfiques de l'exèrcit són molt estimables).

Jo en tenia un d'estès sobre els genolls i el puntuava llapis en mà mentre l'auto feia gasolina. El vaig haver de plegar; uns carrabiners i uns homes que hi havia en un cafè de Porto Cristo s'aproparen amb mal fingit dissimul, mirant-me amb la mateixa desconfiança que es té a la gitana que entra a una botiga. Els papers ho han dut i ara temen que hi hagi un espia darrera de cada forat de pany.

Així, no hi ha espies? Sí, ja hem quedat que sí. Però, respirem, no ens espien a nosaltres. S'espien els uns als altres. Realitzen el mateix treball que fan a les grans platges, Cannes, Biarritz i tots els grans centres de moda.

Potser una mica més i tot; no hem d'oblidar que les Balears, en un hipotètic conflicte bèl·lic entre Itàlia i França de què tant s'ha parlat, serien la clau de la victòria. Es qüestió de posseir les Balears que recolzin l'esquadra i materialment s'anul·la l'enemic al Mediterrani occidental. Qui se n'apoderés ja ningú no el treuria, qui hi romangués, guanyaria; són el pont per anar a Alger, o la paret per a impedir que s'hi vagi. La victòria fóra de qui hi arribés primer. Potser tots hi anirien a carrera feta. En aquest cas, les Balears haurien de resistir dotze hores, almenys el temps necessari perquè ambdues esquadres es trobessin a la mar. Però, com les resistirien dotze hores?

SUBESPIONATGE

Un espionatge de categoria especial. Es porta a terme a Palma, com a Barcelona, com a Madrid. Arreu d'Espanya (i no pas a França, per exemple) funciona amb molta amplitud un servei hitlerià per vigilar i pendre complicades represàlies contra tots els alemanys inconformistes que no volen caminar al pas de l'oca. A Mallorca, els jueus alemanys que hi són en gran nombre (tornarem sobre això més endavant) i que van instal·lant-s'hi sense que els mallorquins s'hi fixin gaire, són observats atentament per uns ulls que no són altra cosa que punts extrems d'un sistema irradiador radicat a Berlín. Al dancing, a la platja, a la terrassa del restaurant, arreu hi ha una lluita sorda entre el hitlerià i l'hebraic.

Estil modern

Al barri estrangeritzat del Terreno hi ha una barberia, germànica de cap a peus, on mentre remullaven al client li donaven a llegir *Der Antifaschist*; guardaven tota la col·lecció com una relíquia. Eren els primers temps de l'èxode de jueus alemanys. El nou arribat s'esplaiava, feia deu mil juraments. L'endemà a Barcelona ja ho sabien tot; al cap de dos dies el report havia arribat a Berlín; al cap de cinc dies, els familiars de l'exiliat ja en tocaven les conseqüències.

TRÀFIC D'ESTUPEFAENTS

Això és més efectiu que no pas l'espionatge. A Mallorca hi ha consum i hi ha moviment comercial d'estupefaents. La situació geogràfica de l'illa és una de les més adequades que es poden desitjar per aquestes feines. Prou es treballa per a impedir-ho. Hi ha coses, però, que es veu que són impossibles. Hi ha els paquebots que s'aturen hores a la badia, desembarquen set-cents passatgers que podrien portar les butxacades de tòxics que volguessin. Hi ha molts yatchs que ni entren al port de Palma. Se'n van directament a Formentor, on poden fer el que vulguin. Hem vist unes elegants dametes, per exemple, fent voleiar al vent llurs pijames, veuen uns tripulants acabats de desembarcar i els reconeixen de seguida com grans amics — és casual, no? — i tot està resolt; ja ha operat l'element d'enllaç. Alemanya sembla que exporta bastanta quantitat d'estupefaents, àdhuc per via aèria.

Mallorca és un dels mercats on la cocaïna va més barata. Els preus oscil·len amb més velocitat que el cotó al mercat de Londres o les avellanes al de Reus. De vegades el preu arriba a quinze pessetes gram.

Cal tenir afició a la cocaïna per a no veure que a aquest preu l'àcid bòric ha de predominar en gran quantitat per sobre la cocaïna. L'àcid bòric és al traficant el mateix que l'aigua és al taverner. Gràcies a aquesta mistificació, el cocaïnòman pot augmentar la dosi i l'infeliç s'arriba a creure que en pren 15 grams diaris, però de cocaïna de debò, estricta, no se n'ha pres ni tres grams.

Fa poc varen foragitar un italià que inaugurà la sèrie d'una expulsada que el millor dia s'efectuarà amb tota intensitat.

Tot amb tot, en aquest aspecte també s'exagera bastant. A despit de tots els tòxics coneguts i altres de nous com el peyotl, que corren per Mallorca, fa poques setmanes un bon senyor es va suïcidar amb una forta dosi de veronal comprat, segons totes les regles de les lleis vigents, a la farmàcia de la cantonada.

CARLES SENTIS

(*) Vegi's MIRADOR, números 246, 248 i 249.

(c) Ministerio de Cultura 2006

PASSATEMPS

Col·leccionisme de cactus

El company Sentís, en el seu reportatge d'aquest número sobre Mallorca, parla del peyotl com d'un dels estupefaents — el darrer en data — més o menys en voga entre la gent cosmopolita i *interlope* que es deixa caure a Mallorca. El peyotl, planta de Mèxic i del sud de Texas, és conegut a Europa des de 1845, si no m'equivoco; però fins aquests darrers anys no han estat estudiats els seus efectes sobre l'organisme humà. Els indis, però, ja els coneixien de temps i els aprofitaven. Havien divinitzat la planta i gràcies a ella es lliuraven a les allucinacions visuals que procura la seva absorció en una forma que no necessita a penes cap preparatiu. D'aquestes allucinacions visuals pervé al peyotl el nom de «planta que meravella els ulls», ja que el seu aspecte no és pas gens meravellós. El peyotl, pels botànics, es diu *Anhalonium Williamsii* Lemaire o *Lophophora Williamsii* Coulter i és un cactus. A Barcelona n'he vist alguns exemplars, però no sé de ningú que els hagi tallat a rodanxes a fi de procurar-se l'embriaguesa visual, les allucinacions colorides sense pèrdua de la crítica i altres efectes no tan agradables que descriuen els psiquiatres.

Suposo que cap col·leccionista barceloní de cactus no fa servir aquesta innòcua afició de tapadora d'una toxicomania. I també suposo que a cap d'ells — ni a cap d'elles — no és aplicable res d'un *Aperitiu* que fa algun temps publicà el company Sagarra, per on circulava un freudisme tronadet, però no gens indigne d'aquells «talmudistes de l'hipogastri» que són una de les plagues de la nostra època.

Igualment crec que cap col·leccionista no pensa en la utilitat d'alguns cactus, extrem que hi ha gent que en escriure un llibre o un article, sobre qualsevulla tema que sigui, no poden oblidar.

També he llegit, en algun lloc o altre, que la voga moderna dels cactus era deguda al fet que llurs formes harmonitzaven amb els estils moderns, cosa que segurament és veritat, però que em sembla no haver influït gens ni mica en molts col·leccionistes. I no sé d'on he tret que, almenys a França, l'afició al cactus es refermà durant el Segon Imperi, gràcies a l'interès per les coses de Mèxic (algunes de les quals acabaren molt malament a Querétaro).

Sigui per les raons que sigui, el fet és que els cactus són de moda i que en això, com en tantes altres coses, l'esnobisme hi té la seva part. No direm que la hi tingui la mandra estranyament combinada amb l'agitació, que és una característica de la nostra època, perquè els que s'hagin cregut que els cactus viuen de qualsevol manera, sense que calgui atendre'ls, i que poden prosperar a dalt d'una calaixera d'un pis de Barcelona, aviat han fet la trista experiència de comprovar que tot allò són falòrnies, perquè se'ls esgrogueeixen i es moren que és una desolació. D'altra banda, la gent que han pensat així, a penes han tingut res més que exemplars vulgaríssims d'espècies vulgaríssimes, tant que no han pogut apreciar els cactus d'aficionat de debò, que sense arribar a les proporcions del que il·lustra aquestes ratlles, són tota una altra cosa del que es sol veure pels aparadors i les parades.

D'això se n'han pogut adonar els visitants del concurs entre amateurs que vàrem organitzar uns quants amics de bona fe, i al qual respongueren, amb idèntic desinterès, uns quants col·leccionistes. Fins i tot sé algú que, si d'aquesta feta no col·leccionarà cactus, almenys ha abandonat les prevencions que tenia contra unes plantes que no coneixia prou bé. D'aquesta exposició, entre altres resultats, en quedarà una llavor de convivència entre col·leccionistes, que en un clima social com el nostre, tan tarat d'individualisme i d'esquerperia, ja és un guany que compta.

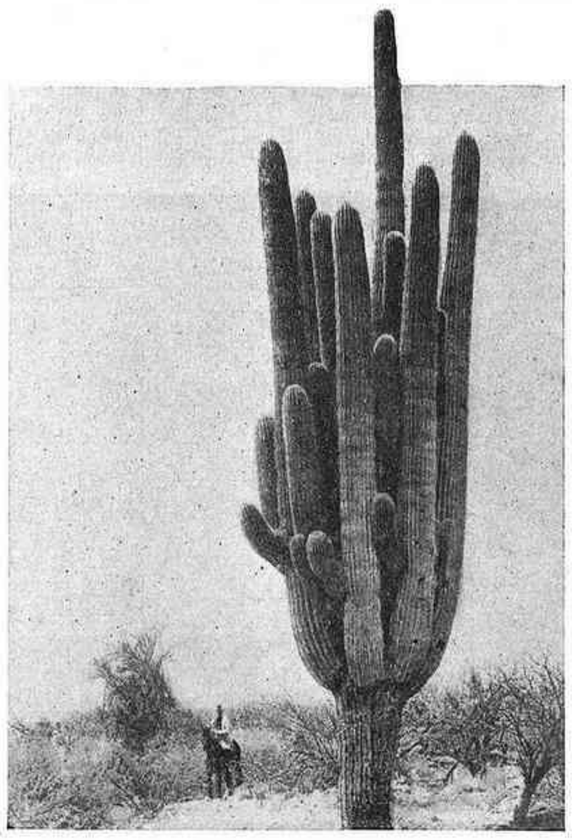

Paisatge d'Arizona

* * *

I ara potser algú retreurà que no he usat ni una sola vegada l'expressió «plantes grasses», quan els que intervenim en coses així hauríem de saber millor que ningú que si els cactus són una família botànicament definida, les plantes grasses pertanyen sovint a famílies d'allò més distants les unes de les altres.

Però això més valdrà deixar-ho per a un altre dia.

J. C.

Mirant a fora

E. U. i U. R. S. S.

Ara que la U. R. S. S., al cap de setze anys d'existència, ha estat reconeguda pels Estats Units, els americans fan remarcar que Rússia tardà trenta-tres anys a reconèixer els Estats Units.

Caterina la Gran no volia sentir parlar «dels rebels de la Nova Anglaterra», i el seu successor, Pau I, tenia els mateixos sentiments. Alexandre I no s'hi resignà fins que hagué signat amb Napoleó la pau de Tilsit.

El president Nadison, en 1809, designà John Quincy Adams com a primer ambaixador nordamericà a Rússia. El primer ambaixador dels Estats Units a la U. R. S. S. és William Christian Bullitt, que ja ha tingut tractes anteriors amb el país.

Redactor del Public Leadger — *Bullitt tenia vint-i-quatre anys —, s'embarcà en aquell famós «vaixell de la pau» que Ford noliejà en 1915 amb l'esperança de fer acabar la guerra i que rodà vanament per uns quants ports europeus. Després de l'entrada dels Estats Units en la guerra, Bullitt dirigí l'oficina d'informacions sobre l'Europa central al departament d'Estat, i quan la Conferència de la Pau fou director d'informació general.*

En 1919, i per encàrrec del coronel House, braç dret de Wilson, anà a Moscú amb el periodista Lincoln Steffens a negociar un acord, amb tan poca fortuna que Wilson ni volgué rebre el negociador. Bullitt dimití de membre de la Conferència i féu un report que mogué enrenou a la Comissió senatorial d'Afers estrangers sobre les «iniquitats de la diplomàcia europea». Després, el seu nom no sonà gaire fins a primers d'aquest any, que vingué a Europa a sondar l'opinió dels medis polítics sobre Roosevelt.

Bullitt, autor d'una novella titulada Això no es pot fer, *es casà a París, fa deu anys, amb la vidua de John Reed, l'autor dels* Deu dies que trontollaren el món.

Els diaris més conservadors dels Estats Units, que no es poden acabar de creure que un home normal pugui accepta» l'ambaixada a Moscú, diuen que W. C. Bullitt no sols és freudià convençut, sinó que fins s'ha fet tractar per Freud mateix.

Historietes berlineses

Cap diari alemany — no clandestí, o no editat a l'estranger, ben entès — no es permetria la menor facècia sobre els grans personatges del règim. Però, com sempre sota les dictadures, corren historietes d'amagat, com les que altres vegades hem explicat i a les quals avui n'afegim d'altres.

* * *

Al circ, Barnum discuteix amb un domador d'elefants.

Barnum. — *El que em costa més, és fer asseure els meus dos elefants.*

El domador. — *I ara! Si és cosa de criatures!—i, dirigint-se a un elefant, li diu alguna cosa a l'orella, i la bèstia es deixa anar sobre el seu darrera. Mateixa operació i mateix èxit amb l'altre elefant.*

Barnum. — *Es prodigiós! Què els heu dit?*

El domador. — *Al primer, que Goering assistiria a la representació vestit de paisà.*

Barnum. — *I al segon?*

El domador. — *Que el cap d'estat major Röhm acaba d'ésser sorprès amb una dona.*

* * *

Aquesta altra historieta, a més a més de berlinesa, és jueva.

Un parell de circumcisos xerren en un cafè. Es poden pescar frases de la conversació: «El Führer, aquell idiota...» (*Hom sap que* führer, *com* duce *o* leader, *vol dir* conductor.)

Un escamot nazi salta:

—Donnerwetter! *Què esteu dient,* meine Herren?

—Ach!—*respon un dels jueus—. Estem parlant del* nostre *Führer. Si segles enrera ens hagués deixat tranquils, en comptes de dur-nos a Egipte, encara seríem a Palestina, amb uns bons passaports anglesos.*

Una mica d'estadística

D'un segle ençà, s'han celebrat al món 749 congressos i conferències per la pau i el desarmament. Entre 1859 i 1870 solament, n'hi hagué 143. Després de la guerra europea, el nombre n'augmentà tan considerablement,, que només en 1927 hi hagué 367 congressos pacifistes.

Fent costat a les xifres anteriors, donemne unes altres. En 3,421 anys el món només n'ha conegut 268 de tranquil·litat gairebé completa. Sempre hi ha hagut batusses en una banda o altra tota la resta del temps. Aquests 3,153 anys de guerra han produït prop de 8,000 tractats de pau.

La follia humana no té remei.

Herr Tredelenburg

Tredelenburg, subsecretari general de la S. de les N., hagué de dimitir, quan Alemanya es retirà de Ginebra. Malgrat la importància de les seves funcions, era un home poc conegut.

—Com és aquest Tredelenburg?—preguntava una jove periodista americana.

—Es fàcil de conèixer — va respondre-li algú—. Quan per un passadís veieu dos homes i un d'ells fa cara d'avorrir-se mortalment, és que l'altre és Tredelenburg.

Rivalitat

Diuen que Charlie Chaplin està de mal humor. Recentment confessava a un dels pocs íntims:

—Arribaria a perdonar Hitler que m'hagi pres el bigoti. Li perdonaria d'haver copiat els meus gestos. Però no puc passar perquè faci riure més que jo!

ORIENT 1933

Tres dictadures

El Caire, finals de juny, és a dir xafogor, parets en foc, màxim de peresa. Però el cicerone és home llarg de conversa: xerra, inexhaurible, i a la minsa pregunta us contesta amb un doll de mots que volen ésser castellans i que, en realitat, pertanyen a un estrany idioma franc d'hoteler políglota.

—*Sí, el rey Fuad está venduto a los angleses.*

—*Hier, tiraron una bomba al Ministerio de la Guerra.*

Ell és nacionalista, vibrant. Creu en la resurrecció d'aquest Egipte irredent d'ara. Creu en la unió dels pobles musulmans. Indignat, us mostra un gran edifici:

—La caserna anglesa.

El capvespre tomba negrejant a les vores del Nil, entre palmeres de postal una mica tèrbola. Passa un grup de núbis — crits en reguitzell, escàndol de guturals — que van a rebre un llur amic que torna de la Meca. Un venedor ambulant us insisteix les seves flors blanquíssimes, de meravellós perfum. Quatre piastres. Tres. Dues i mitja. A la caserna anglesa s'encenen les primeres llums. Els soldats — abillament clàssic i llampant d'anglès a colònies — guaiten a les finestres.

El guia no atura la seva xerrameca:

—No se'n volen anar, no. Tenen massa a prop el canal de Suez. Què ens importa a nosaltres l'India? Estem a casa nostra i aquests senyors ens fan nosa!

Li pregunto sobre política del país:

—No, senyor. Pocs partits organitzats. Tots són ambicions i aspiracions personalistes, senyor! Cap partit proletari, senyor. Són tan bèsties aquesta gent. Ni comunistes, ni socialistes. No en saben d'això. Jo, que he estat a Rússia, senyor...

Se me'n va la imaginació a les casetes — fang i canyes — de la ribera del riu. Cap ombra. Planúria a tots costats de la volta del cel. I el sol en immediata i tòrrida presència. Davant els poblats mísers i salvatges viviu una autenticitat de vint-i-cinc segles. Res no ha canviat des de mai. L'home i la dona i l'aset i la vaca i la palma us donen tot d'una un nom: Bíblia.

Aquesta gent ha viscut sempre sota un fuet. Així pogueren construir les piràmides. I així fan el joc a aquest rei manejat pels anglesos...

* * *

Vora el Pont Nou a Istambul. Una mesquida amb el nom de qualsevol sultà del XVI. Entreu i us sobta l'espectacle mai vist en tot l'Orient. Uns homes — pocs —, vestits a l'europea, preguen. El mustigament del mahometisme ha començat pel seu puntal més fort: la Porta Sublim. Aquests homes que resen pregàries musulmanes amb vestit d'Europa no agafen cap ona sentimental. Són un trist espectacle. I, per això, minven cada dia més. Kemal ha sabut trobar el punt sensible, de localisme brut i estèril del mahometà, i el seu cop ha estat dur i irresistible per a la religió.

L'esforç del Ghazi ha triomfat gairebé plenament. Mustafà creia que Constantinoble era un focus d'infecció. Ciutat bruta moralment i físicament. Cofurna de microbis. Decidí extirpar-los. Primerament, començà la neteja de la ciutat, va fer retirar els milers de gossos que nedaven en la seva abundor llardosa, prohibí l'ús del fes, ridiculitzà les dones de cara tapada, perseguí la religió amb escàndol de creients i capellans, predicà l'europeïtzació — violenta — de la nació, decretà l'ús de l'alfabet llatí, i — general com és i victoriós dels Dardanels — després d'haver expulsat els sultans declarà que Turquia havia estat, un temps, una gran potència i que calia que tornés a ésser-ho. I per això fortificà l'exèrcit, prohibí els partits proletaris, escriví llibres d'història *ad usum scholarum*, expulsà els grecs d'Asia Menor, es proclamà antisemita, concertà tractats d'aliança i d'amistat (darrerament amb els Soviets) i traslladà la capital a Ankara.

Aquesta obra — encertada o no — és formidable i la prova us la dóna Constantinoble. Istambul és tot el contrari del que m'havia dit sempre la meva imaginació. La suposava gairebé xiroia de colorins, i és gris i apagadíssima. La creia brunzidora de multituds i és més aviat reposada. La pensava vora un Bòsfor mig tropical i la vaig trobar prop d'un paisatge de llac sufís.

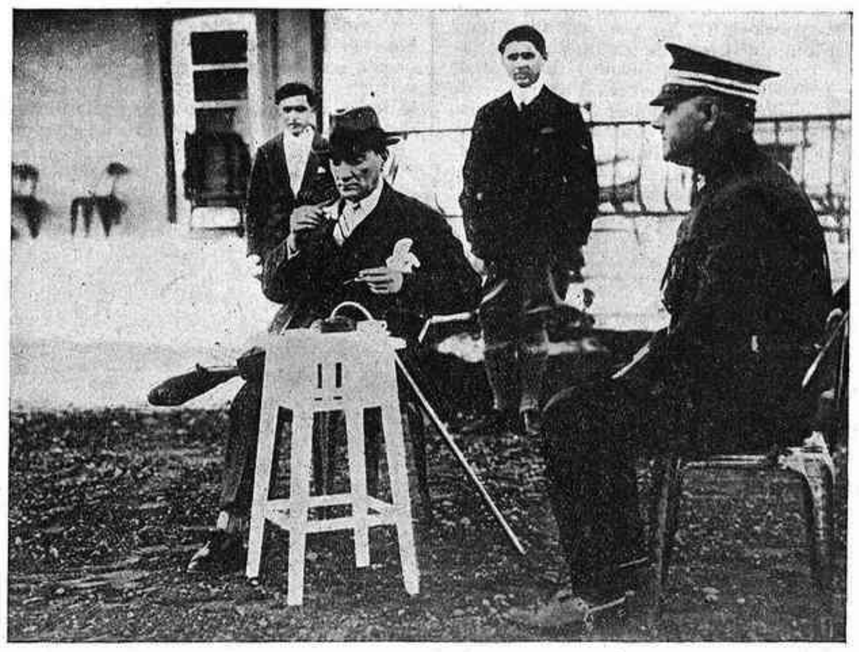

Mustafà Kemal

Istambul va cap a la decadència. Un passeig pels entorns de Santa Sofia és quelcom de romàntic i somiador; mai, però, res de vital. Carrers barojians i malencònics us acullen en soledat, entre tanques verdes de jardins i balconeres de vidres lívids i capvesprals, i atzurs llunyans de carrerons sobre el Bòsfor, plàcid de veles, avergonyit d'odes de totes les llengües cap el 1833.

* * *

Les muralles de Rodes us menten un escenari islàmic i indignant. Els minarets us assabenten d'un pasat turc que deixà una empremta ben lleugera. Tres o quatre segles de domini estúpid i inepte dels sultans sobre l'illa cristiana i cavalleresca no pogueren desmentir un passat i un aspecte. Des d'un bastió contemplava la ciutat, tota rodejada dels murs hospitalers, amb el mar al fons i atzagaiades de verds entre les casetes i les palmeres, sobre els terrats de la ciutat medieval.

Aquell amic que us agafa en tots els viatges i aquí no teniu cor d'engegar, explicava, a premudes, la convivència actual de grecs, jueus, turcs i italians a la ciutat minúscula i deliciosa. El domini italià, recent, ha pacificat la lluita entre grecs i turcs i aquelles conseqüències que sempre pagaven els jueus. Ho ha pacificat a la força. Ha estat un nou enemic, més fort. Turcs i grecs tenen encara somnis de domini. Els italians, però, tenen navilis de guerra i cada tarda a posta de sol fan tronar els seus canons al port. I tenen organitzat el Fascio.

L'amic escadusser us explica això una mica per força. No s'hi apassiona gens ni mica. Naturalment, és jueu i, us confessa a la fi, no pot guanyar-hi res.

—Catalunya ha estat ací — em diu un company, fervent separatista, disposat a col·locar-me el sermó adequat.

El tallo:

—Rigorosament exacte. Cap allà al segle XIV.

B. ROSSELLO PORCEL

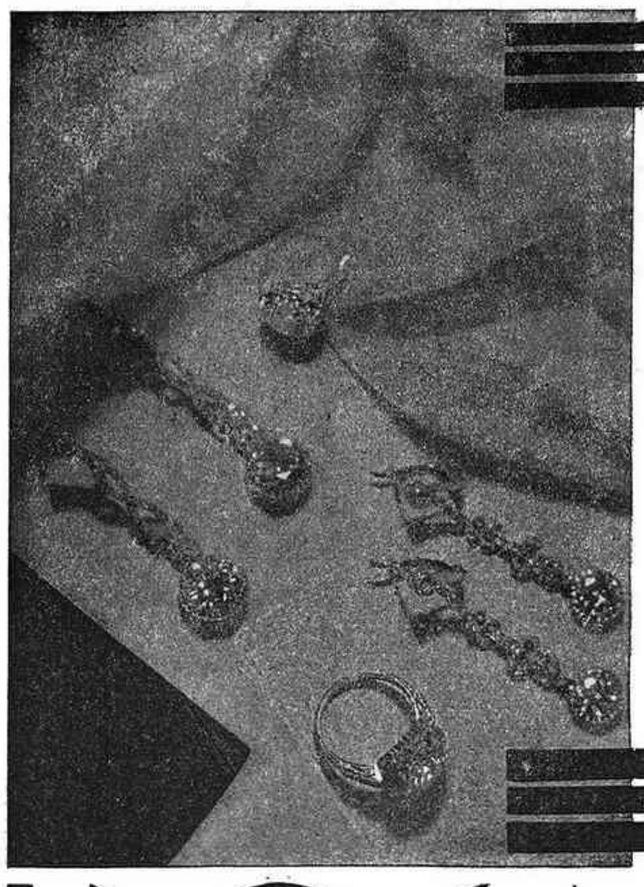

Brillants magnífics, tallats amb un art perfecte, muntats amb una ciència que centuplica llur esclat.

J. ROCA
JOIER
Rambla del Centre, 33
Passatge Bacardí, 2

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA
ANTONI MARTI
Màxima rapidesa ▪ Màxima qualitat
AVINYÓ, 19, pral. : Telèfon 17047 : BARCELONA

ESTEVE RIERA
Confiter i Pastisser
Pa de luxe
RAMBLA DE CANALETES 9 i 11.
CARRER DE MALLORCA 307 i 309:
PORTAL DEL ANGEL, 18
BARCELONA

CAMISERIA FITÓ BARCELONA
Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

Societat Espanyola de Carburs Metàl·lics
Correus: Apartat 190
Teleg.: "Carburos"
BARCELONA
Mallorca, 232
Telèfon 73013
CARBUR DE CALCI; Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcubion (Corunya) : : OXIGEN 99 % DE PURESA, Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova : : ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, València i Còrdova : : FERRO MANGANES i FERRO SILICI : : SOCARRIMAT i SECAT de fils i peces seda, cotó i altres teixits : : CALEFACCIÓ INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica : : GENERADORS, BUFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA
PRESSUPOSTOS, ESTUDIS, CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

(c) Ministerio de Cultura 2006

EL CINEMA

L'ACTUALITAT

Dues estrenes

Si volguéssim afegir un paràgraf al nostre article anterior, diríem, a propòsit d'*Els crims del museu*, que tota l'emoció d'aquesta cinta vol apuntalar-se damunt de l'equívoc: Carn o cera? No que les figures del museu puguin ésser de carn, però sí que hagin pogut ésser modelades damunt de carn autèntica, tan fidel és l'aparença de vida d'aquelles enigmàtiques figures de cera. No cal dir com aquest motiu permet fàcilment d'arrencar al públic esgarrifances en abundància.

Michael Curtiz ha compost amb força traça la seva pel·lícula. Ha tingut el bon gust, o més a més, d'imprimir al rol de Grenda Farrell un to francament divertit, cosa que li permet d'introduir, quan ho creu convenient, un matís d'humor i d'ironia, salvant així el risc que significa quasi sempre pendre's massa seriosament aquests temes truculents. Així, la pel·lícula entreté i, llevat d'alguns detalls puerils i per altra banda gratuits, es desenvolupa normalment i àdhuc amb força coherència.

Tot això, tanmateix, té aquí un interès molt secundari des del punt de vista crític, ja que creiem que el que aquest punt de vista ha de considerar preferentment, en aquest cas, és la circumstància de presentar-se aquesta pel·lícula en colors.

La introducció del color en el cinema no admet gaires alternatives. O bé hom no cerca sinó un resultat de bellesa, i aleshores cal aconseguir colors que es justifiquin per la seva boniquesa, o bé hom cerca la veritat, i aleshores cal arribar a colors reals. Es inútil de dir que, tractant-se de films d'arguments en els quals les coses totes conserven la mateixa aparença formal que en la realitat, és aquest segon camí el que s'imposa. La fotografia en blanc i negre no ment, no desfigura les coses. Dóna les intensitats lluminoses amb una precisió matemàtica i les línies que delimiten les formes, amb una netedat irreprotxable. En canvi, els colors que hem vist en el cinema, a més de no ésser reals, ni de bon tros, destrueixen les dues grans qualitats de la fotografia que acabem d'assenyalar, i podem ben bé dir que els colors afegits es comporten com afegits, és a dir, que interposen un vel a la clara percepció de les coses que la fotografia esplèndida dels grans films precisament ens restitueix amb tota claredat.

Kay Francis

Després d'haver puntualitzat aquest extrem, no tenim inconvenient a reconèixer les excel·lències de la coloració en *Els crims del museu*. Els colors s'equilibren sense contrastos xocants, són suaus i nets i de bon mirar. Comprenem també que la Warner hagi conegut la temptació d'oferir-nos en colors precisament aquest film. Les figures de cera ho reclamaven. Aquestes són meravelloses de color, però el mal és que és tot el film que té aquest color de figures de cera. Hi ha una uniformitat en la coloració que precisament confon el que hauria calgut distingir.

Els crims del museu és un assaig, més que un resultat que puguem acceptar. Preferim mil vegades la veritat de la fotografia en blanc i en negre. Més val prescindir dels timbres que no pas falsificar-los, com diria un músic!

* * *

Viatge d'anada és una història d'amor. Naturalment! Però, i aquesta és la variant, els protagonistes saben que tenen els dies de vida comptats. Són a dalt d'un vaixell que travessa el Pacífic. En arribar a San Francisco, ell, que es troba aquí en qualitat de detingut, serà penjat per delicte d'homicidi, i ella té una salut molt precària que fa preveure un accident mortal imminent. Ni un ni l'altre no estan assabentats del secret recíproc, però tots dos coincideixen a viure aquella passió amb la dramàtica consciència de la seva efímera durada. Es allò que un dia Mauriac deia quan parlava de l'ineficaç argument dels predicadors que insisteixen en la fragilitat dels béns vitals, per persuadir-nos que els deixem. Tot el contrari — replica un home de carn i esperit com és el nou acadèmic —; raó d'estrènyer-los amb més fúria, comprenent que aquell instant no pot prolongar-se i que per tant cal esprémer-ne les possibilitats fins a l'extrem. Kay Francis i William Powell interpreten dignament aquest sentit de la història. No us penseu, tanmateix, un film ple d'esgarips, besades i desespers. No; i això és l'admirable de la interpretació. Els dos amants consumen la seva passió en silenci, dominats per ella, absorts l'un en l'altre sense esma de gesticular un sentiment, que espiritualment els enllaça amb una intimitat que és sòbria de paraules i d'actituds histriòniques. Es un film de Tay Garnett, avantatjosament conegut pels seus films anteriors: *O. K. Amèrica* i *El meu home*.

JOSEP PALAU

Agafeu-vos fort...!!
Que ara ve per a fer-vos riure de debò el gran
George Milton

es fa tot
Y... POR UN BESO, sabreu què és divertir-se i disfrutar.
Avui, estrena al
Fantásio

PANORAMA

Harpo Marx

A una de les primeres representacions de l'espectacle de Balieff, assistia Harpo Marx, un dels quatre Marx Brothers. Balieff el designà als espectadors, i Harpo, que fa sempre papers muts, s'alçà i saludà.

—Es mut de veres — digué una senyora que seia a prop d'ell.

Harpo es girà i respongué, en anglès:

—No, senyora; sóc sord.

Lewis Milestone

L'autor de *Res de nou a l'oest* ha passat dos mesos a Europa sense fer parlar gaire d'ell. Ha anat a Rússia a documentar-se per al film que prepara en col·laboració amb Ilya Ehrenburg, tret de la novel·la d'aquest que té per títol *Nicolas Kurbov*, que potser també ho serà del film. S'hi vol mostrar l'evolució de Rússia d'ençà de la guerra a través de la vida d'un home del poble, que viu la seva joventut sota l'antic règim i, després de la guerra, les primeres revoltes i la revolució d'octubre, arriba a ésser un gran cap.

Milestones, que és nascut a Rússia i hi visqué fins als setze anys, reconstituirà a Hollywood, gràcies a documents fotogràfics, el marc de la història que ha escrit Ehrenburg. Nathan Altman ha fet les maquetes de les decoracions i ha dibuixat, no sols l'abillament dels personatges, sinó també llur rostre, i d'acord amb aquests apunts seran escollits els actors, car Milestone vol fer un film sense *vedettes*, prenent els actors entre gent desconeguda.

"Poil de Carotte"

Qui no recorda aquesta formidable creació de Jules Renard? (Suposem que els nostres lectors hauran llegit *Poil de Carotte* en francès, potser il·lustrat per Poulbot, i no per la traducció d'Adrià Gual de la comèdia treta de la novel·la.) *Poil de Carotte* ha estat dut a la pantalla, i aquest film, francès, ha tingut un gran èxit a Londres, sota el títol de *Red head*.

El crític del *Sunday Times* declara:

«Es una obra d'art... S'acostuma, en parlar de cinema francès, de dir que René Clair és l'únic que compta. Aquesta producció, remarcable des de tots els punts de vista, ens ha de fer adonar que hi ha d'altres realitzadors francesos que mereixen atenció.»

I acaba:

«Tremolo només de pensar el que Califòrnia ens hauria servit amb l'admirable petit Robert Lynen i el seu gloriós *Poil de Carotte*.»

Sumptuós
Magnífic
Alegre = Frívol
tot això és el superespectacle de gran luxe
NOCHE DE GRAN CIUDAD
Seleccions Filmòfon
amb
ROGER TREVILLE
i
Jacqueline Franceli
Avui estrena
Fèmina
RECORDA SALUSTIANO, que tant el va fer riure?
Doncs torni a veure'l en la seva pòstuma producció
Una clienta ideal
per René Lefèvre
Una pel·lícula que conté tot l'«esprit» francès i tota la seva fina picardia

QÜESTIONS DE CINEMA

Ens decidirem a fomentar una indústria nacional?

Tenim per costum de fer el signe contra la mala astrugància quan hom ens parla de «cine nacional», i primer restaríem a casa que anar a veure'n una mostra. La major part de nosaltres recordem encara aquelles dissortades produccions que haguérem de pair deu anys enrera i per fer-nos tornar a veure una producció del país, cal Déu i ajut.

Cal reconèixer, malgrat tot, que tenim gent, a casa nostra, prou al corrent de les qüestions tècniques del cinema; alguns d'ells han donat bona prova del que pot fer un enginy discret, encara que els cabals no siguin pas massa abundosos. Els noms de Luis Buñuel, Edgar Neville, Piqueras, el nostre Carner-Ribalta, per dir els primers que vénen a la memòria. Pel·lícules força acceptables han produït un Florián Rey o un Benito Perojo: i quelcom més que nicieses han donat a conèixer els concursos de cinema amateur del benemèrit Centre Excursionista.

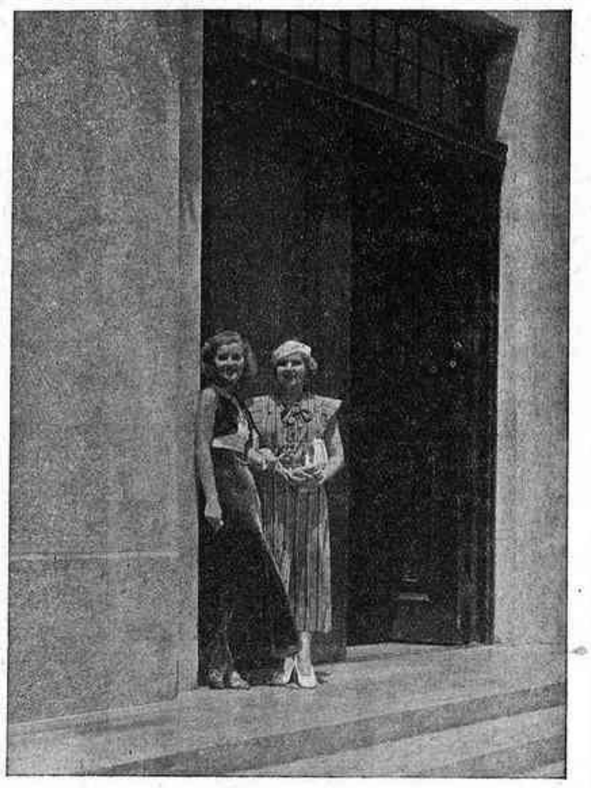

Lilian Harvey i Catalina Bárcena a la porta de la Fox

Lloances de la crítica de bona voluntat no manquen; el cinema nacional, però, resta si fa o no fa al mateix estadi de descrèdit. Els films del país traspuen, generalment, misèria; els cabals particulars seran emprats en tot abans que en cinema — influïts, en el fons, per la indiferència de l'Estat —. Caldria saber, com és ara, què han fet els Consells de Cinema, mentre a tot arreu hom protegeix el cinema propi i condiciona el foraster. Hi ha una raó, si més no, que demostra la utilitat d'aquesta protecció, i vull documentar amb un exemple del negoci cinematogràfic italià. Un film ordinari, amb un nombre no gens exagerat de representacions, representa per a l'Estat un ingrés de 160.000 lires llargues (ja podeu imaginar el que hi guanyaran els productors).

No deixa, doncs, d'ésser un xic lamentable que els films com *Susana tiene un secreto* només siguin possibles gràcies a la intervenció d'una societat estrangera — més o menys camuflada — i amb material i tècnics estrangers. Fóra hora de convèncer-nos que cap interès, ben al contrari, no tenen les cases estrangeres que a Espanya es produeixin bones pel·lícules. La rifada màxima és que els estudis per a adaptar a l'espanyol els films americans radiquen a París! La Paramount ha muntat, recentment, a Roma els tallers on un personal *completament* italià curarà de l'edició italiana dels seus films; que això esdevingui per un mercat que és la meitat de l'espanyol i hispano-americà, és el que diu més sobre la nostra badoqueria.

En un moment en què tots els Estats intervenen més o menys les indústries privades, cal meditar el decret-llei de l'11 del mes passat que precisa netament el que hom pot fer per a imposar una indústria cinematogràfica, a Itàlia.

D'acord amb aquest, cap film estranger no podrà ésser projectat a Itàlia si abans no ha estat doblat o sonoritzat en establiments italians, amb la intervenció d'artistes i tècnics *totalment* italians. Els empresaris de les ciutats de més de 50,000 habitants són obligats a projectar un film — no documental — nacional (és a dir: en què l'autor o adaptador de l'argument i la major part dels intèrprets i executors siguin italians, i amb interiors rodats a Itàlia) per cada tres d'estrangers; i almenys tres de nacionals cada trimestre; en cap cas el lloguer d'un film italià no pot ésser inferior al d'un d'estranger de la mateixa categoria. Per encoratjar la producció nacional, s'estableix un fons anual de 2.000.000 de lires per a premiar els millors films de la temporada i al productor que, volent adaptar un film estranger, hagi aconseguit fer projectar tres obres italianes pròpies, hom li perdona la taxa de 25.000 lires, que cal pagar per a doblar en italià.

Els resultats d'una política d'encoratjament de la cinematografia nacional (el darrer estadi de la qual és la llei esmentada) són ben palesos. Entre la faramalla de pel·lícules anodines o senzillament revoltants, hom troba — més sovint del que penseu — obres ben reeixides. N'és una el *Tren popular* presentat aquests dies a Milà. Malgrat ésser un film els directors i intèrprets del qual no depassen els vint-i-tres anys, hi trobeu arreu una cura extraordinària, i quina saviesa! Amb un argument lineal, per no dir gairebé inexistent — com el d'*El món marxa* o *Solitud* — els joves directors Matarazzo i Bosio han donat una lliçó de cinematografia a tants «experimentats» que del director no tenen més bagatge que el *knickerbocker* i el megàfon. Poc virtuosisme (estalviant la dèria del detall, del gran pla i altres degeneracions — massa freqüents entre els cineastes italians d'avui) i un gran sentit del ritme. Un film força acceptable, ple de frescor.

Voldria saber si en un règim de competència i amb una producció denigrada — com la nostra —, Matarazzo i Bosio, o els possibles Matarazzo i Bosio que hi hagi entre nosaltres, haurien tingut avinentesa d'arribar al gran públic.

JOAN RAMON MASOLIVER

Rapallo, desembre.

RAIMU EN LES MES XOCANTS SITUACIONS COMIQUES, EN EL FILM:

TEODORO & C.IA
AL
CAPITOL
RAIMU = ALBERT PREJEAN = ALICE FIELD

Passeig de Gràcia, 57. — Telèfon 79681
De les 3 tarda a la 1 matinada
CURIOSITATS MUNDIALS
Interessant reportatge Fox Movietone
ESTUDI SOBRE ELS LLANGARDAIXOS
(Documental)
HANSEL I GRETEL
Divertit dibuix sonor
NOTICIARI FOX SONOR
Notícies d'Espanya
Una boda a Lagartera. Exhibició de billar pel campió senyor Ribas. El senyor La Cierva inventor de l'autogir a Madrid, i altres.
NOTICIARI FOX SONOR
(Internacional)
El nou govern francès a l'Elisi. Un missatge de Roosevelt al poble nordamericà. Exercicis de la policia berlinesa, i altres.
"RUSKAIA GUNAI ZOMINOVITZ"
de la sèrie de Cel·luloide Ranci, explicat per E. Jardiel Poncela.

Dissabte dia 9, estrena de
IRUSTA FUGAZOT DEMARE
en la Opereta Hispano-Argentina

al CATALUNYA

ANIAKCHAK
EL PRELUDI DE L'INFERN
Comentat en espanyol
FOX
Dilluns vinent, estrena al KURSAAL

(c) Ministerio de Cultura 2006

EL TEATRE

CONVERSES RAN D'ESCENA

Enrique de Rosas,

l'actor que no es veu amb cor d'interpretar Shakespeare

No passen per Barcelona gaires actors de la categoria de l'argentí Enrique de Rosas. Admirable en el seu treball escènic, ens el fa; encara, tant o més digne d'admiració, el seu repertori. Fa quinze dies que actua entre nosaltres, i pel cartell del teatre Barcelona han desfilat ja els noms de Chiarelli, Dostoievski, Wilde i Gherardi, aquest un novíssim autor italià. I, encara, anuncien Deval, Bourdet, Fodor, Molnar, Bontempelli, Pagnol, Strindberg i Ben Jonson.

Un actor que porta un repertori així mereix ésser saludat amb respecte i agraïment. Nosaltres, atrets per la seva simpatia famosa i amb l'esperança de no perdre el temps, hem acudit al seu *camerino* del teatre de la Rambla de Catalunya.

Entremig de perruques, vestits, colls forts, periòdics i llibres, hem iniciat una conversa amb De Rosas. El nostre interlocutor, mentre enraona, pren un cafè a peu dret. «El cinquè cafè de la tarda — ens diu —. Estic convertit en un veritable cafeïnòman.»

El tema de la crisi teatral, parlant amb gent de teatre, ve a ésser l'equivalent del famós recurs del «temps que fa», tan útil quan hom pretén lligar una conversa a la sala d'espera d'un metge. Naturalment, que amb un home com De Rosas, el recurs perd de seguida tota la seva convencionalitat i agafa girs realment interessants.

—Decadència del teatre — ens diu —. Més ben dit: decadència del pensament, ja que el teatre no és sinó una de les formes del pensament.

—Però en el cas concret del teatre, a què atribueix vostè aquesta decadència?

—A la desorientació, al desconcert del públic, del qual són responsables uns quants autors moderns. Pirandello, el primer de tots, i amb ell uns quants autors francesos. Es sabut que jo represento els famosos *Sis personatges*, que considero com l'obra més reeixida del teatre avantguardista. Això no em priva de reconèixer la greu culpabilitat de Pirandello i dels seus seguidors. No hem d'exigir a cada espectador el grau de batxiller. Ací té Lenormand; cada una de les seves obres és un tractat de la més complicada psicologia... El públic acaba per desinteressar-se del teatre.

—No obstant, si tots els autors han de posar-se al nivell del públic...

—Al peu de la lletra, no. Però cal no prescindir de l'espectador, el qual és la quarta realitat, com es deia en una comèdia argentina que vaig representar a Barcelona anys enrera. No faig cap descoberta en dir que les obres teatrals han d'anar adreçades no a la intelligència del públic, sinó a la seva sensibilitat. La intelligència, en un públic teatral, pot estar en minoria. La sensibilitat, en canvi, és comuna a tots els espectadors.

—La culpa de la decadència del teatre la tenen, doncs, els autors...

—No; primer que res, recau damunt dels actors. Són els actors els qui imposen les obres als empresaris i són ells el primer element de l'espectacle teatral. L'actor té l'obligació de fer arribar el personatge al públic. Jo, als cinc minuts d'haver alçat el teló, conec exactament la reacció del públic. Veig clarament si li arriba o no el drama. La meva obligació, llavors, és fer arribar l'emoció, per tots els mitjans, a l'espectador.

—Amb aquests esforços, l'intèrpret no risca de trair l'autor?

—Mai, en absolut. Si l'autor no aconsegueix arribar al públic, és que s'ha equivocat rodonament.

En arribar ací, De Rosas s'ha begut ja el cafè, i es disposa a canviar-se de roba. Per fora el *camerino* van i vénen els actors i els maquinistes. Nosaltres passem al concret.

—Entre els moderns, quins autors prefereix?

—Cap — ens respon rotundament De Rosas.

Realment, no ens podem queixar quant a concreció. Anàvem a demanar matisos, però és el mateix De Rosas el qui s'avança a donar-los.

—Vostè creu que haurien pogut existir un Zacconi, un Borràs, amb els autors d'ara? Per les obres que s'escriuen avui dia, no és necessari l'actor; poden representar-se perfectament amb un orador: se li ensenya el paper i se l'engega. Antigament, el públic anava al teatre per un o dos moments d'emoció que trobava en una obra, moments en què l'actor s'apoderava de l'espectador. Jo he representat amb gran èxit *Cuando los hijos de Eva no son los hijos de Adán*, gràcies a una sola i única escena del segon acte. Doncs bé: cregui que la majoria de comèdies modernes no compten amb aquestes escenes.

—De tot plegat es desprèn la seva preferència pels clàssics...

—Preferència total. Shakespeare per damunt de tots. El teatre pot donar les voltes que vulgui, i sempre ha de tornar a Shakespeare. Si jo pogués fer comèdia, prescindint en absolut del fatídic dia 10, en què cal pagar la nòmina, només representaria els clàssics, que són els veritables avantguardistes. Sobretot aquest Shakespeare, que no m'he atrevit mai a representar...

—...?

—Sí, amic. Tal com ho sent. No em veig amb cor de representar Shakespeare. M'espanten les seves enormes dificultats, tinc por de no fer-ho bé... No m'atreveixo. I miri que me l'estimo...

De Rosas allarga la mà, cerca entre els volums de damunt la taula, i ens ensenya una edició de l'*Otello*. Ens diu que sempre porta Shakespeare amb ell; que el llegeix constantment... Però que no se sent capaç de representar-lo. Admirem aquest cas de sinceritat, tan rara en un actor, i ja ens permetrà De Rosas que dissentim de la seva opinió.

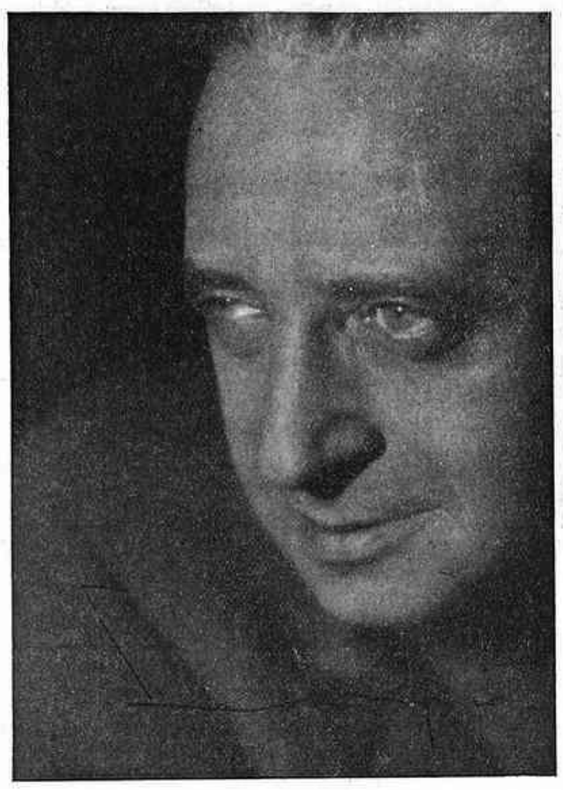

Enrique de Rosas

La conversa va cap a les provatures teatrals dels directors russos. Es inútil dir que De Rosas coneix perfectament les seves realitzacions.

—Meyerhold i Tairoff — ens diu — són interessantíssims pels iniciats, per la gent de l'ofici. Però és del tot impossible que el gran públic comprengui el seu pensament. Jo he vist *Le cocu magnifique*, de Crommelynck, posat per Meyerhold. En l'escena hi havia tres rodes: una de verda, una altra de vermella i una altra de blanca. Quan parlava el poeta, girava la roda verda; quan parlava el marit, la vermella, etc. Ja compendrà que si tot això hom no ho explica prèviament al públic...

De Rosas ens explica casos, els detalla i els comenta. Ens parla de les actituds rebuscadament plàstiques dels actors de Tairoff, que provocarien la rialla en un públic normal... I ens explica el seu ideal quant a la posta en escena.

—El dia que jo pogués quedar-me en el meu país per a sempre més, em faria un repertori especial, d'una dotzena d'autors, i representaria totes les comèdies amb dues soles cortines per als interiors, una de clara i una de fosca. Tot l'interès concentrat al rostre de l'actor.

Ara, desemboquem al teatre proletari, social, que un temps estigué de moda entre nosaltres. De Rosas no hi creu gaire.

—Vostè coneix — ens diu — aquell llibre de Piscator, *El teatre polític?* Es una obra admirable. Però Piscator hagué de plegar el seu teatre perquè no podia pagar els deutes.

I De Rosas ens parla, encara, de directors; d'autors; d'obres; d'*El Padre*, de Strindberg, que pensa posar ací novament; del cinema, que no creu que constitueixi cap perill per al teatre. I també té unes paraules per a la crítica.

—La crítica actualment contribueix molt a la desorientació del públic. No té present la seva responsabilitat i no coneix la mesura en l'elogi ni en el blasme. Sobretot, en l'elogi. A còpia de posar als núvols coses insignificants, el públic resta desconcertat, i acaba no sabent què és en realitat el bo i què és el dolent.

El gran actor, que ha començat la seva conversa abillat en perfecte *gentleman*, ens ha dit aquestes paraules, vestit ja de Dimitri Karamàzoff. En acomiadar-nos, al llindar del *camerino*, ens fa unes recomanacions:

—Potser he estat massa cru en algunes coses. Endolceixi les meves manifestacions. Faci'n una cosa lleugera, un cocktail a la moda...

Perdoni'ns, amic De Rosas, si no hem tingut en compte aquesta petició. Les seves opinions ens han semblat prou saboroses per a poder-se passar del sucre del reportatge frívol.

ANDREU A. ARTIS

«Follies de mitja nit»

La setmana que ve donarem compte extensament de la representació, ahir nit a l'Olympia, de la revista *Follies de mitja nit*, coneguda a Barcelona, en llenguatge corrent, com a «la revista de Tiana», espectacle amateur que cada estiu és una prova d'enginy i de bon gust.

En altres ocasions hem dit tot el bé que hem opinat d'aquestes representacions, i esperem poder-ne dir també ara.

Firmin Gémier

Diumenge, 26 de novembre, a les vuit del vespre, mentre estudiava una nova posta en escena per al *Marxant de Venècia*, morí d'un atac cardíac que l'amenaçava ja de molt de temps abans, Firmin Gémier, actor, director d'escena i un dels animadors més importants del teatre modern.

Gémier nasqué en 1869. Més o menys indecís en la seva joventut per a determinar la seva futura carrera, es dedicà als estudis de química. El teatre, però, l'atreia prou perquè al mateix temps no deixés d'estudiar-lo també, i s'inscriví a les classes del Conservatori. A poc a poc aquest caient del seu esperit dominà sobre tota altra afició i començà debutant en un teatre dels més populars de París, el de Belleville, on es representaven els drames més truculents i apassionants d'aquell temps. Debutà amb els *Pirates de la Savane*, obra que, certament, no s'ha fet pas immortal per cap cantó.

Gémier hauria continuat o no per aquest camí, però és indubtable que va determinar la seva orientació cap a d'altres terrenys la seva actuació al costat d'Antoine. Antoine sabé veure la formidable primera matèria de què era dotat aquell obscur actoret que entrà a treballar amb ell en 1892. Gémier comprengué de seguida la lliçó d'Antoine i el que portaven els nous temps. Realisme, realisme i realisme; guerra a la rutina, al calc i a la convenció. Sota aquesta bandera s'enrolà Gémier i poc temps després era ja un dels puntals en què Antoine podia reposar amb més confiança.

Però l'empenta ja estava donada. L'esperit de Gémier bullia per treballar sol, per fer coses pel seu compte. Així alternà la seva actuació al costat d'Antoine amb diverses representacions que s'emprenia com a director i primer actor, influït també, després, per l'exemple de Lugné-Poë, que

eixamplava els seus horitzons. Es llavors que representà l'estranya i saborosa sàtira d'Alfred Jarry, *Ubu Roi*. Treballà a l'*Œuvre*, a l'*Odéon* (on donà *La Raboilleuse*), als *Escholiers*, fins que en 1901 encetà una temporada completa, ell sol, a la *Renaissance*, amb l'estrena de *Vie Publique*, d'Emile Fabre. La seva fama creix entre autors i públic; estrena, també, obres de Tristan Bernard, Octave Mirbeau, Romain Rolland. Però — ai, las! — tot això no és prou per a equilibrar el pressupost. Espantat pel volum que anava prenent el capítol de deutes, Gémier plegà veles i se n'anà a treballar al teatre del *Châtelet*, on actuà amb menys honor però amb una seguretat econòmica que treballar amb tot aquell honor no li reportava pas.

Antoine, en 1906, passà a dirigir l'*Odéon*. Deixada, doncs, per ell la direcció del seu teatre, fou el seu milior deixeble qui passà a fer-se'n càrrec. Aquesta temporada de Gémier fou brillantíssima i barrejada: *Anna Karénine, Monsieur Codomat, Timon d'Athènes, Sherlock Holmes*. Aquesta barreja i aquesta brillantor prosseguiren més tard quan Gémier fou nomenat director de l'*Odéon*. Llavors fou l'hora dels seus projectes més ambiciosos, de rejoveniment dels clàssics, d'apostolats de germanor universal i de proselitisme patriòtic i internacionalista.

Amb la vinguda de la gran guerra foren arreconades moltes coses; entre elles Gémier i la seva actuació. En 1920, però, Gémier tornà a fer rotllo amb les seves creacions colossals. El Teatre Ambulant, el Circ d'Hivern, on fou representat l'*Edipe, roi de Thèbes*, arranjament de la tragèdia de Sòfocles per Saint-Georges de Bouhélier. Amb Jacques Dalcroze organitza, a Suïssa, grandioses festes populars. També es dedica amb gran èxit, a França mateix, a diverses representacions regionals d'aquest tarannà.

La seva ambició, el seu entusiasme pels grans temes i la manera de concebre'ls l'emparenta per més d'un costat amb Max Reinhardt i amb Meyerhold. Representà el *14 de Juillet* i el *Danton*, de Romain Rolland. Una gran fe en la seva missió, un engrescament incansable feren que emprengués temptatives de gran envergadura, en les quals fracassà més d'una i més de dues vegades. Somià i fundà una gran societat d'actors professionals de tot el món per treballar en profit de la fraternitat humana, a la qual arribà a representar a la S. de N.

L'art teatral, per a ell, o era evangelitzador o no era res. El movia un apostolat pel teatre popular, veritablement popular, fora de cenacles i de cercles tancats. El seu esperit es renovellava constantment en noves concepcions i nous projectes. Darrerament, els seus viatges, el seu interès per al cinema (en el qual produí el film *Simoun*, basat en l'obra de Lenormand), les conferències que donava, mil altres activitats, l'havien apartat força de la teatral, on esmerçà la millor part del seu talent.

I és treballant per al teatre que l'ha sorprès la mort. Tant com un actor, tant com un director, tant com un postor en escena, Gémier fou un promotor i un propulsor ardent i iluminat per una flama que només s'ha apagat quan ha finit la seva vida.

J. C. I V.

El teatre a Londres

Crisi del teatre? A Londres se'n parla poc. Se'n parla poc perquè, en realitat, no hi ha ací tal crisi. La temporada bat actualment el ple, i si algun dels cent trentaset teatres amb què compta aquesta capital es veu obligat a tancar les portes, tingueu per segur que la culpa és de la direcció, que no encerta les obres, i no del públic. El cas d'una obra de qualitat o ben interpretada que es queda sense espectadors, no acostuma a produir-se entre nosaltres.

Ivor Novello, l'autor-actor, i Charles B. Cochran, el conegut animador escènic, són en aquests moments els amos de la situació teatral londinenca; el primer té dues obres d'èxit als cartells; Cochran és l'ànima de tres espectacles que s'enduen el públic. Bernard Shaw, amb la seva nova comèdia *On the Rocks*, ha vingut, a darrera hora, a compartir amb ells dos les empentes de la gent que sent plaer al teatre; *On the Rocks* (Damunt les roques) és, com *El carretó de les pomes*, una obra de sàtira política, darrera dels personatges de la qual poden entretenir-se els anglesos a reconèixer determinades personalitats polítiques, i això els entusiasma.

Les dues obres d'Ivor Novello es representen al Criterion i al Globe. Es titulen, respectivament, *Fresh Fields* (Camps frescos) i *Proscenium* (Prosceni). Ell treballa en la segona, amb Magde Titheradge. Res no tenen aquestes dues comèdies d'extraordinari. Però estan tan ben dosificades, tan ben construïdes! No és d'estranyar que *Fresh Fields* s'aguanti des dels primers dies de gener i que *Proscenium*, estrenada el mes de juny, segueixi la mateixa ruta. Ivor Novello coneix el públic anglès, i sap complaure'l. Només rivalitza amb Novello, enguany, Anthony Armstrong, una comèdia policíaca del qual, *Ten minute alibi*, estrenada el mes de febrer, ha trobat al Haymarket una acollida excepcional. Avui es considera ja Anthony Armstrong com el legítim successor d'Edgar Wallace; és igualment hàbil i no abusa, en canvi, de les escenes terrorífiques.

Quant a Cochran, presenta tres espectacles musicals: una revista a l'Adelphi, *Nymph Errant*, amb música de Cole Porter; una opereta de Paul Abraham al Drury Lane, *Ball at the Savoy*, i una revista al Majesty's, *Music in the air*. La revista de l'Adelphi és l'escenificació d'una novella de James Laver; es tracta d'una xicota que va de Deauville a Oxford passant successivament per París, Lausana, Atenes, Esmirna i Constantinoble. Com que la presentació és fantàstica i com que, sobretot, la protagonista és la famosa Gertrude Lawrence, *Nymph Errant* ha constituït un triomf. L'opereta de Paul Abraham, ultra la música i el luxe amb què ha estat posada en escena, té de notable també la interpretació; Natalia Hall, i, particularment, Rosy Barsony, hi aboquen a mans besades la gràcia i l'alegria. *Music in the air* és agradable d'escoltar pels ritmes de Jerome Kern i de veure per la fantasia de l'artista nordamericana Mary Ellis. En resum, tres excellents espectacles per als sentits, als quals caldria afegir, encara, *After Dark* (En sortir de la foscor), la revista musical que l'encís de Louise Browne, cantant i ballant, i la forta personalitat de Nelson Kays sostenen al Vaudeville des de començos de juliol.

En aquest capítol d'èxits és forçós consignar també: *The Late Christophe Bearn* (El darrer Cristòfol Bearn), adaptació anglesa de la divertida comèdia de Fauchois *Prenez garde à la peinture*, que porta ja set mesos al St. James; la farsa còmica del Strand *Nice goings on* (Niça va endavant), amb la qual ha retornat a l'escena el popular actor Leslie Henson; la comèdia d'Alfred Sangster sobre les germanes Brontë (*The Brontës*), que fins fa poc es representà al Royalty, amb Lydia Sherwood com intèrpret del paper de Charlotte Brontë, i unes representacions de *The cherry orchard* (El jardí de les cireres), de Txècov, donades a l'Old Vic pel formidable actor Charles Laughton, al qual acaba de fer cèlebre el cinema fora d'Anglaterra.

Tot això, com èxits més remarcables. De

Rosy Barsony

fracassos, no se'n pot assenyalar cap. La darrera obra de Maugham, *Sheppy*, estrenada al Wyndam's, no ha tingut molta durada, però ha estat rodejada constantment, mentre s'ha representat, d'una atmosfera de sana curiositat. Les representacions alemanyes del gran actor Werner Kraus al Shaftesbury foren protestades per una minoria, però el públic sabé imposar-se contra els protestataris, que dit sigui de pas no tenien raó. Un dramon sobre l'herència que donen al Piccadilly ha estat rebutjat per molta part de la crítica i per les persones de bon paladar, però el públic va a aplaudir-lo des de fa tres mesos. Solament es podria acceptar la paraula fracàs en parlar de la Baker. A Londres, la Venus negra no va agradar. Una Margueritte Gilbert al Prince of Wales i una Jane Aubert al Saville, per exemple, han assolit un èxit que aquella no arribà cap dia a conèixer.

Fóra interesant deturar-se, abans de fer punt, a elogiar les representacions de *Magda* donades en alemany al Duke of York's per l'actriu Lydia Busch, sota la direcció del famós animador Leopold Jessner, i l'admirable intervenció de Miss Francis Doble i Anton Dolin en l'espectacle Ballerina, del Gaiety, i la nova comèdia *Acropolis*, de Sherwood, estrenada al Lyric, i, d'una manera especial, les frases agudes i les paradoxes de la comèdia de Bernard Shaw... Temps tindrem per a fer-ho en una crònica vinent. Avui, ens hem estès ja massa.

EDWARD REEVE

Londres, 30 de novembre.

MIRADOR
presentarà aviat
Si jo tingués un milió
El film de set directors, supervisat per E. Lubitsch

CAMISERIA FITO BARCELONA
Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

GUTEMBERG, S. A.
Maquinària, Tipus, Filetatge de bronze, Tintes i Utillatge per les Arts Gràfiques
Aguilers, 1 i Via Laietana, 4
Tel. 15524 - BARCELONA

COLISEUM
Admiri la simpatia de
Fernand Gravey y Florelle en
CON PASIÓN
Vodevil Paramount que el farà riure quelcom... molt...
AMB PASSIÓ!...

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES LLETRES

Baring-Huxley

Hem pensat sempre que en la nostra atmosfera literària una mica de britanització ens seria beneficiosa. Algú s'ha cregut que el món de les lletres començava amb Tolstoi i s'acabava amb Maurois, i que gairebé, gairebé, entremig no hi havia res més. Així hem arribat a oblidar-nos de l'existència d'una literatura germànica i sobretot d'una literatura anglo-saxona. Tan convenient que és, tot sovint, fer un canvi d'aire, i tan necessari que és per la nostra vida ciutadana, una mica massa en mànegues de camisa encara, un contacte, si més no literari, amb les coses britàniques.

Sí, senyors; a Catalunya li convé molta literatura anglesa, començant per Thackeray i acabant amb Virginia Woolf. I que consti que no diem això de cara als nostres possibles novellistes: si aquests hi són ja saben què els toca: res no els pot ésser exclusiu ni res no els pot ésser privat si no és el ridícul pastitx de voler fer *ànima russa* des de sota els avellaners del Camp de Tarragona, o fer *esprit* francès des de la plana de Vic, o fer *high life* des de la terrassa de can Llibre. Ens dirigim més aviat al públic que llegeix, i d'una manera especial al públic femení. Es d'aquest públic d'on ha de sortir el veritable color de la nostra terra. La història ens jutjarà pels Goethe que hàgim tingut. Però com que tot vivint de cara a la història — que potser és la millor manera de viure — també hem de viure de cara al moment que passa, ens cal donar el color de la terra amb la gent que es lleva i es torna a ficar al llit amb la immensa sort de no haver fet cap cosa genial en tot el dia. I si aquesta gent es decideix un dia o altre, com va decidint-se, a no apendre totes les coses al cinema, sinó també damunt dels llibres, jo crec que una mica de frec a frec amb la literatura anglesa, *si sap llegir-la*, pot fer-li un gran bé.

He pogut veure anant pel món que dos dels autors anglesos que ací més es llegeixen i més apassionadament es comenten, són Baring i Huxley. I que sovint són contraposats com a antitètics. L'un nega a l'altre. Si aquesta negació es realitza només en l'ordre literari, no em costa molt d'acceptar-la. Si es realitza en l'ordre moral, no sé acceptar-la de cap manera. Baring i Huxley no tan sols no es neguen, sinó que es complementen.

Per dir-ho de pressa, podríem afirmar que allí on Huxley no és immoral ho és Baring, i que allí on Baring no fa mal al lector n'hi fa Huxley.

Literàriament jo votaria per Huxley, malgrat que el primer paràgraf i l'últim de les novelles de Baring són del millor que s'escriu. Però per l'endemig Huxley em sembla molt més àgil, molt menys *literari* i molt més nou. I moralment, per qui votaria, Baring o Huxley?

Bé, ja som allí on volíem anar. Si reclamem damunt de la nostra gent que llegeix, una influència literària anglesa, ens interessa — ja no cal dir-ho — que aquesta influència sigui molt més social o moral que no simplement literària. Què preferim, perquè llegeixin les nostres senyores de segon pis i les nostres famílies de torreta amb dos tells i una acàcia al jardí, Baring o Huxley?

Si volem contestar això, ens cal advertir per endavant que volem fer-ho no com a moralistes, sinó com a psicòlegs. La moral només ens interessa com a factor d'una psicologia individual i collectiva.

I bé, des d'aquest punt ens toca dir que una novella és moral o immoral per ella mateixa i per culpa de la persona que la llegeix. El cas Baring-Huxley n'és una de les demostracions més evidents i per això ens plau comentar-lo.

En principi crec que donada la manera d'ésser de la psicologia individual més corrent a casa nostra, tot el mal que pot fer moralment el contacte amb Huxley es molt més petit que el que pot fer Baring. Huxley no s'atura davant de res, anota tots els fets, tots els valors. Els seus homes, com els homes de debò, no s'aturen davant de res, van fins a l'exhauriment dels seus actes. Huxley els hi segueix al capdavall.

Els protagonistes de Baring potser també fan el mateix; però Baring els deixa sols com si temés de contagiar-se el seu mal. Baring, per dir-ho amb una expressió corrent, no us farà caure mai la cara de vergonya. En canvi Huxley sembla que aquesta senyora no l'hagi coneguda mai.

Acceptant per una estona una moral de valors, la posició de Baring em sembla més moral que no la de Huxley.

Però, i des del punt de mira d'una moral d'intencions (que per mi és la que compta), quina és millor, la intenció de Baring o la de Huxley? Ah, ara les coses ja varien una mica. Huxley intencionalment no és moral ni immoral. Es una *opéra de quat' sous* a tot drap. Res no és bo ni res no és dolent al moment de fer la tria dels seus homes i les seves dones, i sobretot al moment de fer la tria de les coses que fan aquests homes i aquestes dones. Huxley diu: les coses són així, i res més. La seva única intenció és aleshores arrònçar-se d'espatlles sense ni tan sols dir: què hi farem! Huxley no es complau que les coses siguin d'una manera o d'una altra. Procura tan sols veure les coses tal com són i dir-les després posant en les passions de cadascú tot el foc que calgui, però sense posar-hi ell cap foc ni cap passió.

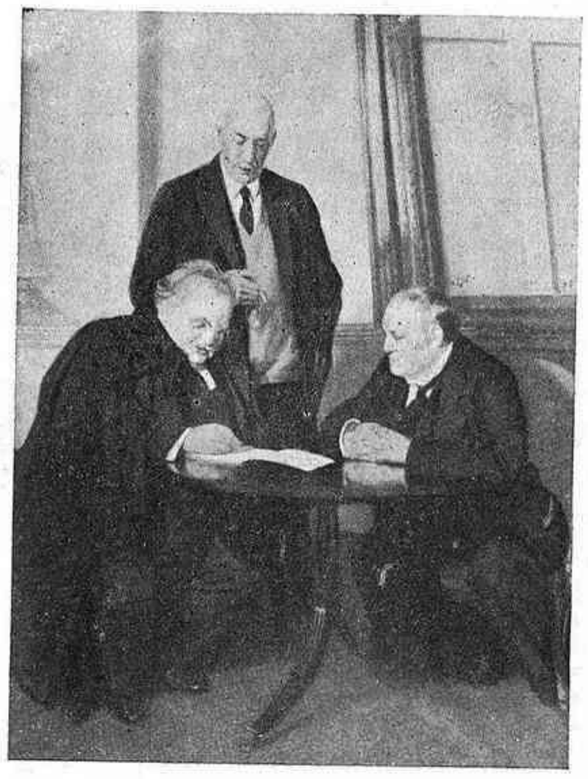

Chesterton, Belloc i Baring, per H. James Gunn

Baring deixa sols els seus protagonistes quan creu que cal deixar-los sols. Huxley acompanya els seus homes i les seves dones a tot arreu perquè no sent satisfacció ni nàusea per les coses més vils i més baixes que cometen. Posició psicològicament amoral. Cristianament — i això a mi m'interessa —, immoral.

I Baring què fa, quina intenció té? A posta, sempre hem parlat al costat dels homes i les dones de Huxley, dels *protagonistes* de Baring. Compte, doncs, que els protagonistes són molt perillosos. Volen dir sempre una simpatia, una identificació, àdhuc una aprovació. I els protagonistes de Baring no són pas gaire més bons que els homes de Huxley. Els protagonistes de Baring no cometen damunt del llibre els mateixos actes que els homes de Huxley. No els cometen damunt la lletra morta del llibre, però sí damunt la intenció de la novella. Baring no els hi acompanya, però els hi deixa marxar sols amb tota la seva simpatia. I això és terriblement immoral.

I no pot pas comptar-s'hi amb una novella separada del seu públic. Jo no sé imaginar Huxley i Baring sinó damunt les mans d'una barcelonina que seu al menjador o d'un barceloní que intenta fumar i llegir alhora. I tant l'una com l'altre els veig encara prou plens de reactiu — permeteu l'expressió — per revoltar-se, si no contra Huxley, contra el seu Spandrell, i no acceptar-ne la seva immoralitat. Però en canvi, aquella simpatia que Baring us encomana per la seva Fanny, i que n'és de perillosa!

I encara crec que Baring resulta més immoral entre nosaltres perquè porta un *handicap* terrible; perquè ha estat classificat com a catòlic. Sota el nom d'art catòlic ens hem empassat cinquanta anys d'escultura cursi i carrinclona. I ara amb el nom de novella catòlica també ens podríem empassar coses que no porten pas ben bé el sentit de la moral cristiana.

Si Mauriac ha estat tan mal interpretat a França, què no seria un Baring a Catalunya!

També és cosa vella i sabuda que el novellista és el que ha d'ésser catòlic i no la novella. Amb aquesta fórmula es podrien concloure totes les discussions sobre Baring, Mauriac i tants d'altres. Però encara que acabéssim totes les discussions, hi ha una cosa que al novellista catòlic se li pot escapar sense que ell vulgui. Aquesta cosa és el fet de donar a la novella una intenció més o menys cristianitzadora. I aquest és el cas de Baring. Però al costat d'aquesta intenció, quantes d'altres que també s'escapen sense tenir res a veure amb el cristianisme! I aquest també és el cas de Baring; i si a ell no li ha estat possible una tria de les seves intencions, ho serà al lector que accepti la novella com a catòlica.

Digueu tot el que vulgueu; Huxley és més immoral; però Baring, amb la droga terrible de la seva simpatia pels protagonistes i de la seva bona intenció, és infinitament més perillós.

I no diem pas tot això amb la intenció ridícula de no recomanar la lectura de Baring o la de Huxley. Unicament m'ha semblat convenient indicar la necessitat de *saber-los* llegir.

JERONI MORAGUES

Acabem de rebre:
REVISTES ANGLESES DE NADAL
CHRISTMAS
Magnífiques il·lustracions. Sphere, Sketch, Tatler, Illustrated London News, etcètera.
L'Illustrated London News porta reproduccions a tota plana i en colors de quadros del pintor SEGRELLES
Preu d'un àlbum: 6'50 pessetes
Llibreria Francesa
Rambla del Centre, 8 i 10
BARCELONA

VARIETATS

Bunin i "Monde"

Un comentarista anònim, des del comunistoide *Monde*, comenta l'atribució del Premi Nobel a Ivan Bunin, i diu, entre altres coses, escrites amb aquellt terminologia típica desl comunistejants de totes les latituds:

«El seu debut en prosa fou un recull de contes: *El poble*. Es l'únic llibre de Bunin que, lluny de tenir una forma perfecta, posseïa una importància social. Aquest llibre revela el pagès, donant-nos un quadro dels seus costums cruels i del seu egoisme animal. Avui, hom diria que desemmascara el kulak. Segons els liberals populistes, aquest llibre era una calúmnia. Al contrari, els que, amb Gorki, ja comprenien llavors que el kulak seria el principal perill de la revolució social, l'apreciaven molt. L'autor no fou dels uns ni dels altres. Era el noble camperol que s'acostava en senyor al mugic, negant-li tota qualitat humana a fi de justificar la seva explotació.»

Després de notar que, un cop la revolució en marxa, no l'acceptà i per primera vegada es posà a opinar en política, i de reconèixer que «el seu talent d'observador és considerable, però les seves mirades són girades enrera», l'anònim comentarista — que ja al principi, referint-se al Premi Púixkin, atorgat a Bunin al començ de la seva carrera literària, i al Premi Nobel d'ara: «El temps entre aquests dos premis no comprèn solament la vida i el treball creador d'un escriptor, sinó la vida i la mort d'una època i d'una classe» — referma, abans d'acabar: «Una cultura moribunda corona un poeta ja mort.»

Un nou llibre de Thomas Mann

Els nazis no gosen boicotejar obertament Thomas Mann: el seu prestigi de Premi Nobel el salvaguarda, i també que no hagi tractat gairebé mai temes polítics, al contrari del seu germà Heinrich, que fou dels primers escriptors bandejats de l'inconfortable Tercer Reich.

Thomas Mann treballa des de fa tres anys en una novella — ja és sabut que les seves obres gairebé sempre són llarguíssimes — que, desenrotllant-se en temps reculats, no perilla molt d'ésser cremada pels hitlerians, encara que sigui massa psicològica o crítica, contra la moda alemanya del dia. Però, fet i fet, no perilla de minar el règim.

Aquesta novella, *Les històries de Jacob*, tindrà tres volums, el primer dels quals és *Josep i els seus germans*. L'autor s'entreté furgant caràcters que no ens són coneguts sinó linealment. A cada moment la narració s'interromp perquè l'autor es posa a filosofar i raciocinar.

Prenent una frase que ell mateix aplicà a un altre escriptor, s'ha dit que Thomas Mann vol, en aquesta seva novella, «civilitzar la màgia», és a dir, intellectualitzar amb les seves explicacions de modern un món antic carregat de mites i llegendes.

UN BON ABRIC
confeccionat, sempre
a la
Sastreria
MODELO
Rambla Canaletes, 11

La novel·la hongaresa d'avui

La novella hongaresa té altes tradicions. El segle XIX, si no és precisament novella històrica com en les obres de Jósika (*Abafi*) i Kemény (*Zord idoe*), revela profundes preocupacions socials. El baró J. de Eötvös — eren barons els dos primers també —, un dels homes que més varen fer per la instrucció pública a Hongria, donà, després d'una novella sentimental i wertheriana — *El cartoix* —, el seu famós *Notari de poble*, que reflecteix totes les vicissituds de l'organització feudal del país. Era una crítica tan violenta que la varen comparar amb aquelles imatges de cavalls que representen absolutament totes les malalties que un cavall pot tenir en aquest món, però que ni amb tres d'elles podria seguir vivint

Herczeg i la seva mare

Cap a la fi del segle, el públic s'entusiasma per Maurici Jókai, escriptor fertilíssim i d'una prodigiosa imaginació que de vegades va arribar a ésser profètica. Cal llegir la seva *Novella del segle vinent*, amb la seva descripció de la guerra mundial i de la revolució russa; la fantasia d'un Jules Verne no és res si la comparem amb la de Jókai. *La dama dels ulls de mar*, novella publicada per la Biblioteca de *La Renaixensa*, no dóna més que una idea feble del seu art prodigiós. Un dels caps dels revolucionaris de 1848, junt amb el seu gran amic, el poeta nacional Petöfi, va ésser un dels homes que varen preparar amb les seves obres la lenta reconciliació amb els Habsburg. Popularíssim, és l'únic escriptor hongarès que va rebre un homenatge del seu vivent igual a la coronació de Quintana o de Zorrilla, homenatge per al qual el president de l'Acadèmia Hongaresa en aquells temps, baró Lorant d'Eötvös, demanà també una adhesió a Juan Valera, ambaixador a Viena de Sa Majestat Catòlica. Cal llegir les lletres de Valera, encara inèdites, i que anaven dirigides a *Mi muy querido amigo Marcelino* (Menéndez y Pelayo), i en les quals l'escriptor preferit del senyor Azaña es queixa, entre dues intrigues contra la candidatura acadèmica de Víctor Balaguer, que no sap res de literatura hongaresa i que és impossible procurar-se una visió de conjunt sobre la immensa obra de Maurici Jókai per a escriure un article digne de la seva reputació.

Es va reprotxar moltes vegades a Jókai que els seus herois bons són uns àngels, i els dolents uns perfectes satanàs. Aquest extremisme, tan característic per l'ànima púber, li assegurava una gran popularitat entre els nois de la meva terra per a molt de temps, però sembla un xic primitiu per l'adult d'avui. I el més curiós és que del seu vivent, les revistes publicades especialment per a nens, li varen rebutjar les seves temptatives «per a infants», malgrat el seu gran nom d'escriptor, ja que hom pot ésser un escriptor molt gran sense poder escriure per als menuts. A Jókai li va passar, doncs, el mateix que a tants altres escriptors genuïns: que d'escriptors per a grans van arribar a ésser escriptors per als petits: Dickens, Jules Verne, Karl May, i amb una rapidesa inversemblant, també Rudyard Kipling. Per a no parlar del *Gulliver* i del *Quixot* que són lectures d'infants, però amb simplificacions.

Si malgrat les seves preocupacions socials, el pagès no apareix en l'obra de Jókai sinó en el segon plan, i més bé com un requisit pintoresc, el seu successor com «rei de novellistes» reconegut per tothom, Colomà Mikszàth, es feia ja un intèrpret més fidel de l'ànima de certa classe de pagès: el pagès *palócz*, caracteritzat pel seu parlar un xic eslavitzat i que viu al Nord d'Hongria. Mikszàth que va ésser un senyor panxut i molt jovial — *picnic*, diríem avui amb Kretschmer —, era una de les últimes encarnacions d'aquest «esperit de jutge de la Taula reial» que és a punt de morir a l'Hongria actual: l'esperit del senyor tradicionalista, que fuma en pipa, parla a poc a poc i pensa encara més lentament; si us parla, agafa un botó de la vostra americana i tot parlant-vos, amb un tresor d'anècdotes inesgotable, es detura a cada segon pas. Anecdotisme: és aquesta la paraula que expressa millor l'art molt agradable de Mikszàth, però que avui ja no ens pot commoure gens; s'ha traduït al castellà el seu *Paraigua de Sant Pere* (per Révesz) i la Ufa va filmar últimament, segons la versió de Zs. Harsanyi i del collaborador de MIRADOR Artur Bardos, *El cas del fill de can Noszty*...

L'obra de Geza Gàrdonyi mostra encara un xic endiumenjat el pagès hongarès; aquest escriptor un xic misteriós va trobar el camí de l'escola de poble on era mestre fins a un misticisme búdic que li valgué, després de la seva mort, una estrident polèmica entre el seu editor, catòlic, que volia suprimir les seves últimes obres, i la seva família.

En canvi, després de Tömörkeny, que morí massa jove, és Zsigmond (Segismon) Móricz que va trobar per primera vegada el veritable accent realista en representar el pagès hongarès. Mentre que Herczeg que tot Hongria festeja en aquests dies amb motiu del seu setantè universari (que li valgué el conferiment del títol d'*Excellència*, pel regent Horthy), és un escriptor netament de classe, de la *gentry* hongaresa (petita noblesa), Móricz té els ulls oberts per a tots els defectes de la vida pública hongaresa, amb un realisme que l'ha fet anomenar pels crítics, injustament per a ambdós, «el Zola hongarès».

Caldria dir, parlant de la novella hongaresa, quatre paraules de Mihàly (Miquel) Babits, poeta màxim, i de qui parlarem potser en altra ocasió, tractant de la poesia hongaresa. Babits és autor d'una sèrie de contes refinadíssims, d'una novelleta titulada *El fill del P. Virgili Timar* i d'una novella extraordinària en la qual descriu tota la decadència de la classe mitjana d'Hongria, *Els fills de la Mort*. El *Virgili Timar* fou traduït a moltes llengües, i haurà de sortir també en castellà, encara que *Blanco y Negro* va refusar de publicar-lo, perquè el títol no sembla massa «blanc». Cal dir que es tracta d'una novelleta molt innocent, encara que el seu crític al *Mercure de France* la va collocar, pel seu valor i també un xic pel seu tema, entre *La mort a Venècia* de Th. Mann, i *L'immoraliste*, de Gide.

Caldria parlar de Dezsö Szabó, avui l'home més impopular, i fa pocs anys, precursor de la literatura racista dels alemanys, celebradíssima autoritat. Es, tot i la seva cultura un xic afrancesada, potser una de les figures més europees de les lletres hongareses, juntament amb Dezsö Szomory, autor d'una formidable *Novella de París*. Però mentre que Dezsö Szabó és ultra-nacionalista, Szomory és ultra-afrancesat i va intentar transplantar sense més ni més girs i *façons de parler* francesos a l'hongarès; per això es considera com un autor antinacionalista, i fa uns quants anys, els estudiants de Budapest varen impedir la represa d'una de les seves obres al Teatre Nacional de Budapest, perquè, fa uns quaranta anys, va fugir a París davant del servei militar (i sobretot perquè és jueu). I si parlem ja dels dos Dezsö (Desider), cal mencionar també Dezsö Kosztolanyi — «l'escriptor amb el cognom italià» com em deia fa temps un insigne escriptor català, ja que aquest nom es pronuncia (i quan vàrem estudiar plegats amb aquest autor a Grenoble, vaig veure que ell mateix així s'escriu si és a l'estranger): *Costolagni*. Kosztolanyi, el nostre més actiu traductor, gran artista de la llengua, es va revelar primer com poeta. Les seves novelles són traduïdes a molts idiomes: *El poeta sagnant* (sobre Neró), la traducció alemanya de la qual és prologada per Th. Mann; *L'Esquela daurada* la vida de pobra minyona *Anna Dolç*, i l'última obra seva, un llibre curiosíssim i segons sembla, un xic autobiogràfic, *Esti Cornel*. Des de l'estada a Budapest de Francesc Trabal, Kosztolanyi s'interessa molt per la literatura catalana.

Per avui, hem d'acabar. Quants noms, però, que reclamen encara llur menció! Veritablement, la novella hongaresa actual és riquíssima en valors. Geza Laczkó, Aladar Kuncz, Aron Tamàsi: aquest triümvirat d'estirp transilvana; Sarközi, Karinthy, Komor, Molnàr, Heltai, Cecilia Tormay, R. Török, «Szikra», Renée Erdös, Mihály Földy, Hatvany, Zsolt, no són sinó uns quants noms dels més coneguts: en queden, però, molts més encara, tots dignes d'esment. Mereixeria una pàgina a part Lajos Kassòk, expressionista al principi, vagabund i poeta després, revolucionari social avui. *La Vida*, de Kassàk, és un llibre de mèrits gorkians; és el renaixement de la més pura novella *picaresca* en la qual l'acció ho domina tot.

No hem esmentat ni Màrai (traduït fins al castellà), ni Rodion Markovics (*idem*), *Les guarnicions de Sibèria* del qual es podrien equiparar a *Res de nou a l'Oest*, ni R. Szirmai que fou publicat per *Lu* i traduït a moltes llengües; ni, finalment, F. Körmendi, que va guanyar, fa poc, un premi internacional de novella concedit per un gran editor de Londres. No els considerem pas com a grans escriptors. Caldria esmentar, però, Andreas Latzkó, perseguit pels hitlerians i autor d'una de les millors novelles de guerra; encara que ha escrit sempre en alemany (com el menys interessant Odön Horvath, tan apreciat per Alfred Kerr), ja Révesz el va incloure a la seva antologia *Los mejores cuentistas húngaros*.

OLIVER BRACHFELD

Acaba de sortir la segona edició del famós llibre de
XAVIER NOGUÉS
LA CATALUNYA PINTORESCA
50 gravats amb text d'en
FRANCESC PUJOLS
Un magnífic volum relligat: 20 ptes.
Administració i venda:
Llibreria Catalònia
3, Ronda de Sant Pere, 3

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES ARTS I ELS ARTISTES

Les exposicions

Pere Daura

Què és l'obra reunida de Pere Daura exposada a les Galeries Syra? Heus ací una pregunta de caràcter imperatiu que es presenta tot just donada la primera ullada general. S'acut immediatament una resposta amb pretensions d'única. Pintura en tota l'accepció de la paraula. Després, més lentament, posant a contribució tots els mitjans d'observació i la quantitat ineludible de sistema que es necessita per a recensionar, perquè la reforça amb l'enorme contrafort de la sensibilitat ben administrada.

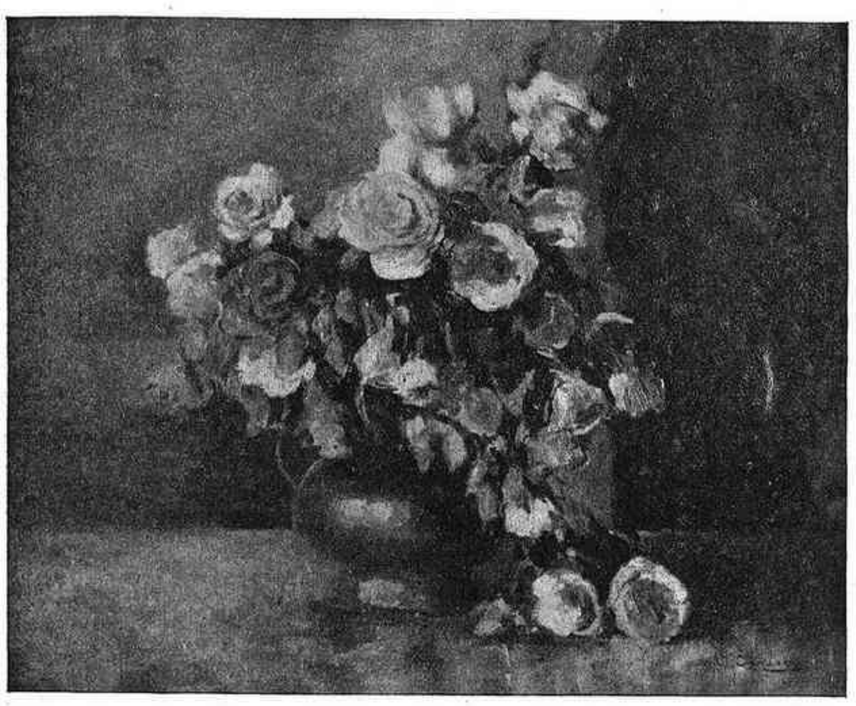

D. Carles — Flors

vénen altres partícules crítiques, amb una importància massa cabdal per no esmentar-les o per no enquadar-les genèricament en un qualificatiu d'entusiasme.

Es absolutament necessari despullar-se de tota mena de prejudicis i de tota mena d'organització de deduccions d'influències. Així pot pendre relleu un món de qualitats i un conglomerat infinit de sensacions pictòriques barrejades dintre la llum d'un halo estellar, quan davant la percepció de la retina es creua la illusió aproximada d'abastar un ideal de totes les dimensions.

Per què no dir que, en un moment donat, Daura fa l'efecte que pèrfidament s'allunya de la pintura que neix a la paleta per a utilitzar la creada en un aparell de lirismes?

P. Daura — La Cartulla

Molta de la cosa que ha exposat té el punt just del savi que es supera i que, esporuguit de la seva potència intellectual, transforma exotèricament el seu principi esotèric servint-se de quelcom molt a la mà.

Daura, que té un posat entre glacial i indiferent a totes les coses, dóna de cara a l'art la sorpresa d'ésser un formidable visionista, un fidelíssim intèrpret de tot el que hi ha a la terra encara superable per l'esperit.

Ha vingut a crear un color personal, un estrany aliatge de perfeccions cromàtiques, superiors a un model, com si hagués anat arreplegant en els seus passos descollats un matrimoni eclèctic.

Pere Daura, pel seu valor primerament i per la qualitat d'hoste que agafa entre nosaltres, adquireix aquesta situació eminent que he procurat donar-li en el transcurs de l'article, esporgat de tota exageració. S'ha situat ja una reserva. La de la fàcil hipertensió colorística i d'ambient del paisatge de Daura. D'ésser usada premeditadament, en caràcter d'escala per arribar a l'èxit, seria una falta que en sortir al clar ensorraria l'efecte. Feta, però, servint una percepció assequible, conduint un sentiment de l'univers, és el galó màxim de la seva pintura,

Quan presenta l'apiec dels quadros i quan explica les elementals i simples raons de la seva creació, s'endevina en el seu esperit un sentit de la responsabilitat completa, una crítica severa o una displicència total.

Aquesta simpàtica actitud de persona a la qual no enganya cap convenciment ni cap suggestió personal, ajuda enormement a situar-se davant la seva obra i a extreure'n una justa visió del seu valor intrínsec. Perquè la pintura, quan adquireix la posició d'interrogant estàtic, adossada a una paret professional, posseeix un punt de misteri que cal sobrepujar per mitjà d'una exacta interpretació. Es un problema plantejat que s'ha de resoldre per a captar-ne no tan sols un resultat, moltes vegades secundari, sinó els motius que han promogut el seu planteig.

Convençut que el que es veu porta una fonedura pensada, amanida per un sentiment de compositor i una idea d'elegància, l'obra de Carles pren aquell to de bona pintura executada amb l'amor necessari.

El doble aspecte temàtic del Carles d'aquesta vegada, flors i paisatge, arriba a aconseguir una qualitat admirable. En les teles de la costa, esplèndides, juguen una gran quantitat de voluptuositats pictòriques i d'engrescaments d'ofici, revisant i apuntant tot el que en el natural té una bellesa. Illustra el poema que tan sabut tenim els catalans quan ens sentim tocats per la vareta màgica de la geografia. Es un paisatge que transcorre subtilment amb la gràcia pròpia de la cosa.

Les flors, que tan mesurades té, les hem vist com mai expressives, ben compostes, resoltes amb una simplicitat profunda.

Volem remarcar uns conjunts de model construïts amb llibres i un element de bibelot. Quan aquesta sumària composició obté un resultat pràcticament bell i evoca una sèrie important d'impressions, és que hi ha barrejat entremig aquell agent incontrolable que és l'emoció.

En aquestes teles que prenem com a model agafat no com el més reeixit, sinó com el que té un grau de més assequible al comentari, hi ha un resum de la trajectòria artística de Domènec Carles, que com a resum ens ha de servir per a exposar una total impressió de l'exposició de La Pinacoteca que ensenya un equilibri en les manifestacions de valors, una compenetració d'aquests i la plasmació de la idea leit-motiv de l'autor proposant-se una bellesa tangible, oberta a totes les maneres de pensar.

Llorens i Artigas

A la sala petita de can Parés aquest gran ceramista català ha obert una interessant exposició de ceràmica de gres.

Relegada a darrer terme com està la ceràmica a Catalunya, hem d'agrair a Llorens el seu esforç per a divulgar les excellències del seu art.

Obté en les nombroses peces exposades magnífics resultats de qualitats que donen a la seva obra aquell to seu tan personal i tan admirable.

ENRIC F. GUAL

CAMISERIA FITÓ BARCELONA
Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

BUSQUETS
MOBLES
Actualment Exposició Aquarel·les J. CIVIL. Visiteu Noves Sales de Mobiliari models moderns - PASSEIG DE GRACIA, 36 - TEL. 16825

Revistes d'art

Revistes d'arquitectura.—Simultàniament han aparegut el número 4 d'*Arquitectura i Urbanisme* i el número 11 d'*A. C.*, revistes publicades, respectivament, per l'Associació d'Arquitectes i el G.A.T.E.P.A.C.

A més a més d'aquesta coincidència d'aparició, cal assenyalar-ne una altra: la d'uns quants temes tractats. En efecte, en ambdues es contenen treballs sobre dos punts tan importants com les construccions escolars i les habitacions obreres, als quals fins no fa fa molt no s'ha concedit la importància que es mereixen, sobretot al segon, enfocat d'una manera tímida i mesquina, amb uns resultats realment tronats.

El G.A.T.E.P.A.C., per comanda oficial del Comissariat de la Casa Obrera, organisme de la Generalitat, i de l'alcalde doctor Aguadé com a complement de la seva conferència *El problema de l'habitació obrera a Barcelona,* s'ha encarregat de la construcció d'un grup a la barriada de Sant Andreu i ha estudiat la distribució de la zona edificable en una illa de l'Eixample de Barcelona, i en el darrer número d'*A. C.* són presentats els projectes i plans d'ambós estudis. D'altra banda, en *Arquitectura i Urbanisme,* R. Giralt Casadesús publica un concís estudi, ric d'illustracions, sobre *La política de l'habitació de la ciutat de Viena.*

Tema aquest que sobrepassa l'aspecte arquitectònic i n'adquireix un de social de gran importància, tota atenció que se li dediqui és justificada, i per això és de considerar-se oportuníssim que aquest sigui un dels temes a discutir en el II Congrés d'Arquitectes de Llengua Catalana que ha de tenir lloc la primavera vinent.

Publicacions de la Junta de Museus. — Fora del seu *Butlletí,* que elogiosament hem alludit altres vegades, la Junta de Museus ha iniciat una sèrie de monografies del Gabinet Numismàtic, en la qual n'han aparegut alhora dues del conservador de l'esmentat Gabinet, J. Amorós: *D'una troballa de monedes emporitanes i la possible cronologia de les monedes d'Empúries* i *Les dracmes emporitanes,* en les quals s'estableix una cronologia — provisional, com ho són tots els resultats de l'erudició, destinats a ésser corregits i ampliats per investigacions i descobertes posteriors — de les encunyacions emporitanes.

Jacques-Emile Ruhlmann

La recent mort d'aquest gran decorador francès ens obliga a un comentari, per bé que curt, sobre la seva personalitat.

Ruhlmann ha mort a cinquanta-quatre anys, en el moment que el seu geni decoratiu encara produïa obres perfectes de conjunts. L'edat esmentada demostra ben patentment que no era cap dels decoradors darrerament arribats a la palestra en la qual viu una activitat suspecta d'intelligència. Ruhlmann posseïa totes aquelles virtuts se-

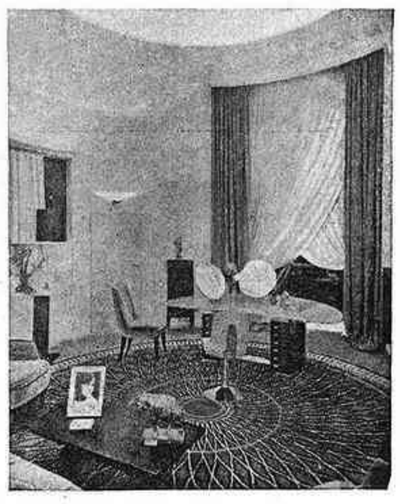

Interior de Ruhlmann

mi-enciclopèdiques inherents a un decorador que provenia del camp de l'acadèmia.

La seva facultat de visió per al futur l'emmenà al cultiu de l'estil modern, pel qual sostingué veritables batalles. Junt amb Mare, Sue, Maurice Dufrène i d'altres, aconseguí un cert respecte per a les idees propalades tan entusiàsticament, ja força abans de la guerra.

El període de la postguerra li obrí les portes de l'èxit més franc. Els grans canvis de fortuna originats pel desastre europeu precipitaren la introducció del gust modern, que culminarà a París en l'exposició de l'any 1925.

Pierre de Colombier, des de *Candide,* s'esforça a voler demostrar que Ruhlmann no fou mai el decorador del nou ric. No obstant, s'ha d'admetre en ell un exagerat gust per la riquesa de materials, moltes vegades innecessària, que fa pensar en una negació de les paraules de l'esmentat crític.

Es clar que potser no es podia triar els clients que volia.

Sigui com sigui, però, l'obra de Ruhlmann haurà estat d'una gran importància en el desenvolupament de la decoració, tot i el seu quasi complet apartament dels darrers temps, en què aquest art, sotmès a la norma funcionalista de Le Corbusier, li havia barrat bastant el pas. Com a moblista, és molt més transcendental la seva gestió i pot considerarse'l sense hipèrbole com a un dels màxims valors universals del nostre temps.

Produí veritables meravelles que no deixen res a desitjar de les grans peces de museu provinents de les més esplendoroses èpoques del moble.

Manuel Moliné

L'actual generació poc sap de Manuel Moliné, o Manel Moliné, com ell signava. La generació que ha entrat a la quarantena prou sap de Manel Moliné. Si bé no ho sap tot. Els que conegueren aquest gran artista en tots els seus avatars, o són molt vells o ja fan malves. Moliné es troba oblidat, i, el que és més sensible, abans d'ésser oblidat fou menyspreat olímpicament per les seleccions de fi de segle. Aquestes condemnaven la feixuguesa, la menestralia, la llordor, dels dibuixos del gran artista, dibuixos certament

M. Moliné — Retrat

llords i vulgars, de vegades amanerats, però que eren quelcom més que això, que valen superlativament per moltes virtuts i rares.

Durant força anys Manel Moliné fou l'animador únic i insubstituïble dels setmanaris *La Campana de Gràcia* i *L'Esquella de la Torratxa,* els millors, els més divertits de Barcelona, de la Península, en aquells anys que van des del 1880 al 1901, que és quan el nostre barceloníssim dibuixant fina. S'ha parlat molt del barcelonisme de Tomàs Padró i hom ha arribat a considerar-lo el més perfecte i abundós cronista de la Barcelona de la segona meitat del segle XIX; no he llegit mai que en aquests panegírics de Tomàs Padró es fes una concessió, ni que fos lleu, a l'art de Manel Moliné; avui dia encara és un lloc comú el barcelonisme incomparable dels dibuixos de Tomàs Padró. I bé, ni el barcelonisme ni la qualitat de l'art d'aquest notable artista valen la meitat del que val el barcelonisme i la traça de Manel Moliné. Al costat d'aquest, Tomàs Padró sembla inepte i groller. Perquè és el cas que la llordor o vulgaritat tan blasmades a Moliné i mai retretes a Padró són defectes relatius. Moliné semblà groller i vulgar als artistes i als intellectuals de la fi de segle perquè ells estaven emmetzinats de romanticisme pre-rafaelista i força idiotitzats per la literatura pariona d'aquell romanticisme pictòric, on la literatura manava i disposava. Avui dia l'art cursiu i garlaire del Manel Moliné caricaturista ens sembla saturat de gràcia artística o dibuixística, i expressiu d'un barcelonisme i d'una catalanitat més reals que en l'art similar de Tomàs Padró, de Pellicer, d'Eusebi Planas, de Pahissa i fins del mateix Apelles Mestres, l'artista incomparable, superior a tots. La gràcia i l'art d'Apelles Mestres són més universals: Manel Moliné era estrictament barceloní i el seu art, essencialment barcelonista.

El valor subtil i enorme del dibuix de Manel Moliné es copsa de manera colpidora en fullejar les colleccions dels dos setmanaris esmentats. Mentre hi collabora Moliné, ambdós periòdics us captiven i fins us emocionen a desgrat de la mansuetud de l'humorisme de l'època aquella i a desgrat de l'hermetisme que hi ha per als barcelonins en les allusions d'aquells humorisme, sàtira i enjogassament. De seguida que Manel Moliné mor i que, conseqüentment, els seus dibuixos desapareixen de les planes de *La Campana* i de *L'Esquella,* aquestes s'entenebreixen i degeneren fins a devenir irritants. L'editor prou s'afanya a reclutar les millors signatures del dia; tot és en va: *L'Esquella* i *La Campana* decauen contínuament, s'idiotitzen, es desbarcelonitzen ràpidament. Només quan de tant en tant els Lòpez aconsegueixen publicar algun dibuix d'Apelles Mestres, només en aquelles rares ocasions un raig de sol sonor del botzinar d'insectes i de llunyanes passades d'ocells aclareix aquells fulls d'humorisme desesperat i escarrassat.

Però el talent de Manel Moliné és més gran i força anterior a la seva llarga collaboració en els susdits setmanaris. Ben abans de l'any 80 Manel Moliné havia aconseguit un gran renom collaborant com a caricaturista en diverses publicacions barcelonines.

Ja el veiem, destre i eixerit, en periòdics de vers 1858. I alhora que collaborava en els setmanaris i revistes o *illustracions* d'aquell temps, també treballava per als editors. Manel Moliné no era sols el caricaturista que conegué la generació dels homes madurs d'ara, sinó el dibuixant illustrador que admirà la joventut i l'adolescència dels nostres vells més vells; i en tant que illustrador seriós fou tan gran artista com en tant que caricaturista. I sempre tan inconfusiblement català i barceloní que la seva racialitat no ha estat encara superada ni igualada. Els seus dibuixos còmics i seriosos són documents inapreciables, fefaents sense objecció, de la Catalunya i particularment de la Barcelona que ell visqué, i de la qual, del del punt de vista de la gent, dels costums, del caràcter, del to social, no queda altre rastre que el dels seus dibuixos.

Moliné fou també un gran mestre litògraf. Les seves litografies originals són tan hàbils i eloqüents com les del mateix E. Planas. No es comprèn que havent tants *amateurs* i *connaisseurs* sabut apreciar l'art d'Eusebi Planes litògraf, ningú no s'hagi aturat a considerar aquestes meravelloses litografies originals de Moliné. Val a dir que d'altres grans mestres catalans de la litografia original contemporanis d'aquests dos han estat arreconats en un mateix oblit. Caldrà revifar tan grans valors esmorteïts, no sols per raons de pudor collectiu, de revalorització nacional i d'homenatge, sinó per a delectació i ensenyament de les presents pobres gèneres.

Però Manel Moliné era encara més important artista del que es desprèn de tot el que diem fins ací: en la seva joventut Manel Moliné practicà la pintura a l'oli i a l'aquarella, i ho féu no menys mestrívolament. Aquesta pintura, que és quasi del tot desconeguda, no té res de comú amb la d'un altre Moliné que signava un retrat fluix fins a la dolenteria, exhibit a l'exposició de retrats femenins organitzada la primavera passada pel nostre periòdic. Aquell retrat era de mà d'un altre Moliné o bé de mans del nostre Manel Moliné infant. La pintura del mestre Moliné era rica i distingida de color si hem de jutjar-la per l'única obra que li coneixem; i era sòlida de dibuix, treballada de composició, pel que es veu en el present retrat i en les reproduccions que d'obres de gènere publicaren alguns periòdics.

Manel Moliné conreà aquests dos gèneres de pintura, el retratisme i la pintura de gènere, i aquesta exclusivament costumista i de la terra. Ambdós gèneres són quasi introbables, perquè, segons conta Josep Roca i Roca en la necrologia del barceloníssim pintor-dibuixant, uns estrangers acaparaven aquesta pintura i l'exportaven; d'altra banda el retratisme es deu trobar amagat a casa els hereus dels retratats o anònima a casa els antiquaris.

Ara hem tingut la gran i feliç sorpresa de trobar a mans del senyor C. Verdaguer un deliciós retrat femení, ben autentificat, de Manel Moliné; una peça magnífica, amarada d'elegància i de feminitat barcelonines de l'època isabelina, un dels moments més colorits i vius de la història de Barcelona des dels temps d'Amílcar, o des dels temps de Proserpina si volem cronologiar com els acadèmics set i vuitcentistes.

Aquest adorable retrat, que és el que reproduïm adjuntament, està signat *Moliné y Albareda.* El nostre Moliné no s'anomenava pas Albareda, però justament per aquesta raó el retrat és més autentificat així que amb el sol i verídic nom de Moliné. Es que cap als anys 70, que són els que, per l'estil del pintor i del model daten el retrat, Manel Moliné havia establert al carrer d'Arolas, en companyia d'un seu cunyat que s'anomenava Albareda, un taller de fotògraf, un taller de luxe, de fotografia, o, més ben dit, de retratisme per a gent de diner; ço que després representaren els tallers A. i E. F. Napoleon, Audouard, i d'altres. Albareda era el fotògraf de la casa i Moliné el pintor retratista que aquests grans tallers de retratisme mecànic solen adjuntar-se. Però així com aquests tallers posteriors a la raó social Moliné i Albareda solen tenir a sou un pintor de poc més o menys, el taller del carrer d'Arolas tenia a mà un veritable mestre pintor, un gran pintor de la feminitat senyorívola d'aquell moment ufanós de la Barcelona renaixent i revifada. En aquest retrat, que és pintat amb sensibilitat a la Federico de Madrazo, a la Winterhalter, àdhuc a la manera del sensible Ricard, hi retrobem també la tècnica segura i sapient, la mateixa força disfressada de ductilitat, el mateix virtuosisme d'aquests mestres retratistes de la dona elegant i bella del Segon Imperi.

El retrat en qüestió és una troballa de gran importància per a la història del nostre art. Estaríem molt contents de veure'l aviat al Museu d'Art Modern, on no hi ha res, probablement ni un dibuix, tal vegada ni una litografia, d'aquest poderós artista tan injustament oblidat i, ja en vida, desconsiderat. Ens plauria que la Junta de Museus omplís aquesta llacuna.

JOAN SACS

raspalls per a tots els usos
articles de neteja—objectes per a presents
rambla catalunya, 40

(c) Ministerio de Cultura 2006

MUSICA I RADIO

AL MARGE D'UN CONCERT

Nota sobre Stravinsky

Considerada en la seva alineació cronològica, l'obra de Stravinsky, de moment, no suggereix de cap de les maneres la impressió d'un esforç unilateral que persisteix en una mateixa direcció i que en el curs dels anys no fa sinó traduir-se en obres que semblen generar-se recíprocament obeint una lògica interna i progressiva. L'obra de Wagner — com també la de Beethoven — sí que globalment suggereix un procés d'aquest ordre: una elevació progressiva en la resolució d'un determinat problema d'expressió artística. En canvi, Stravinsky — almenys fins a *Pulcinella* — evoca més aviat la conducta d'un home posseït d'un neguit que cal assossegar i que en cerca en diverses direccions la solució.

El que apar més evident tot seguit és que Stravinsky es nega des d'un principi a posar-se en fila respecte els que l'han precedit immediatament. Stravinsky no es sent solidari dels vells, dels que evoquen la fatiga d'un moviment, el moviment romàntic, que ha assolit amb el *Tristany* la seva altitud màxima, tant que després d'ella la crisi era necessària, i Stravinsky la pendrà integralment damunt de les seves espatlles, per esdevenir més tard el constructor, el creador de la música contemporània.

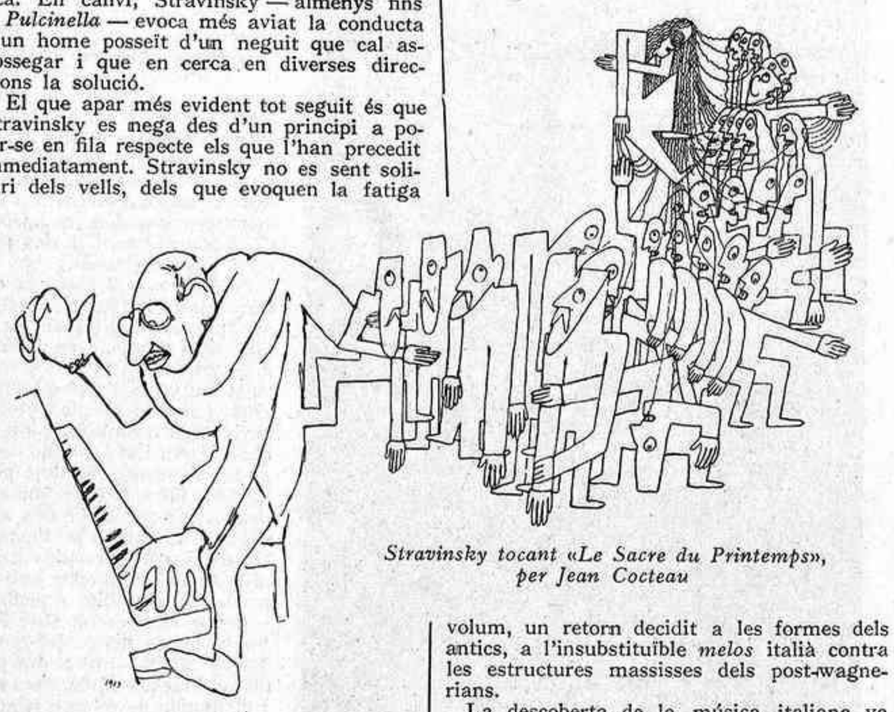

Stravinsky tocant «Le Sacre du Printemps», per Jean Cocteau

Per veure com Stravinsky marca tot seguit una cultura nova, i en dir cultura no penso sols en la música, sinó en tot, no hi ha millor camí que el de pendre l'exemple de la tècnica, per tal com és un exemple tangible i que no deixa lloc a divagacions.

Stravinsky, després d'haver vacillat talment com si obeís a un moviment oscillatori, fixa amb *Petruixka* una nova concepció de l'orquestra, que seria decisiva per als destins de la música europea. Per compendre-ho així no hi ha com considerar *Petruixka* i les obres següents (a excepció de *La consagració de la primavera,* que Maritain ja va delatar com una regressió) en funció de l'orquestra de Wagner.

Si hagués de caracteritzar la concepció que Wagner té de l'orquestra en termes de tècnica cinematogràfica, diria que ens trobem davant d'un fos encadenat persistent. Els mots es fan violència, perquè un fos encadenat no pot persistir, ja que no és sinó un traspàs. Els que tenen l'experiència de l'orquestra wagneriana m'entenen perfectament. La dèria de Wagner és fondreho tot: els timbres, fins a concebre l'orquestra com un instrument únic de múltiples registres; la veu, que tradueix la respiració de l'home metafísic; els motius, que submergits en el continu sonor, perden individualitat i s'entrellacen recíprocament fins a constituir allò que els teoritzadors del drama musical han anomenat *la melodia contínua.*

D'aquesta concepció musical, en pintura se'n diu impressionisme: un afany per donar a la llum, a l'atmosfera, la supremacia sobre les aparences de les formes sòlides. En filosofia se'n diu Bergson, un fill directe del moviment romàntic alemany encarnat en Hagel i en Schopenhauer. En literatura podríem trobar-ne un eco eloqüent en el gran wagnerià que era Proust.

Amb Stravinsky està en marxa una nova concepció, concepció filla d'una època que posarà en honor el culte de la intel·ligència pura. Claredat, distinció, puresa, estan a l'ordre del dia. A la recerca de la poesia absoluta, un Valéry, d'una pintura absoluta un Picasso, d'una música absoluta un Stravinsky. Aquest oposarà a la concepció ondulatòria de la música una concepció corpuscular de la música. Els instruments de l'orquestra es desintegren, cobren individualitat; les veus de l'orquestra defugen els timbres màgics, en benefici de les línies melòdiques. Jo diria més dibuix i menys pintura. Una ofensiva de la línia contra el volum, un retorn decidit a les formes dels antics, a l'insubstituïble *melos* italià contra les estructures massisses dels post-wagnerians.

La descoberta de la música italiana va ésser decisiva per a Stravinsky. Quina influència no ha tingut per als artistes el viatge a Itàlia! Goethe, Lord Byron, Nietzsche i tants altres. Wagner deia: «Per orquestrar el meu *Parsifal* m'és indispensable el blau d'Itàlia». I l'orquestració del *Parsifal* està plena de transparències que contrasten amb l'opacitat d'un *Capvespre dels Déus.* Stravinsky a Itàlia descobreix els antics i es retroba a si mateix. Comprèn en una intuïció lluminosa quin és el camí per a continuar fent obra de música en un món per on han passat abans Wagner, Debussy i Brahms.

El collaborador d'*Edip rei,* Jean Cocteau, deia que tot artista s'havia de tatuar a la pell les paraules de Santa Teresa de Lisieux: «A tots els èxtasis, prefereixo el sacrifici». Stravinsky, que coneix molt bé aquestes paraules, no hi ha estat fidelíssim? Un altre símptoma, l'amistat amb Ramuz, el collaborador de *La història d'un soldat.* Un altre símptoma encara, la dedicatòria de *La simfonia dels psalms,* «composta a la glòria de Déu».

Un coneixedor de l'obra de Stravinsky, seguint amb expectació creixent l'obra del músic, escrivia l'any 1927: «Aquest home ara ens donarà una missa», per reconeixer l'endemà: «No; ha estat un ballet». Però no s'havia equivocat, perquè després del ballet vingué la *Simfonia dels psalms.*

Un altre testimoni encara, per aclarir l'itinerari del gran artista, el text llatí d'*Edip rei.* L'òpera que s'estrenarà aviat al Liceu és escrita en llatí, hem de creure que per les mateixes raons que justifiquen en part la litúrgia cristiana. Aquí com allí, un afany de defugir l'individu, la cosa subjectiva, un afany de despersonalitzar-se i aconseguir una objetivitat creixent.

Sigui quin sigui el judici definitiu de la història, Stravinsky ha tingut la sort de remoure més que ningú la consciència artística de la seva època. Cada dia més penetrat d'aquella idea, tan cara als pensadors grecs, que volien que l'explicació d'un procés calia cercar-la en el seu punt de termini, veig com estem mal situats per jutjar dogmàticament d'una obra que està en marxa, d'un home avui en la plenitud de les seves facultats i que està lluny d'haver-nos dit la seva paraula definitiva.

JOSEP PALAU

Notes de ràdio

Imminència de la guerra de l'èter

Almenys, el *Daily Express,* diari londinenc de dreta, la veu venir:

«Dintre poques setmanes, el pacte de Lucerna, que havia de desembullar les enredades ones de T. S. F., ha d'entrar en vigor. Però ja ha pres el camí de tots els pactes: vuit països no l'han volgut firmar. El caos a l'èter és imminent. S'han trencat totes les regles. El principi general segons el qual els països més grans haurien de tenir les estacions emissores més puixants, és ignorat d'una manera flagrant, ilustrada prou bé per Hongria, que acaba d'elevar una antena de 300 metres d'altura.

»Les gelosies nacionals i les pestes polítiques bessones del comunisme i del feixisme són les causes d'aquesta anarquia, que trasbalsa tot el sistema de les grans ones... Itàlia es dirigeix regularment a Anglaterra en anglès. Moscú, a qui s'havia atorgat un poder de transmissió de 500 kw., destinat a «cobrir» tot Rússia, se n'aprofita per a inundar-nos tothora de propaganda. Gairebé tots els països augmenten la puixança de llurs estacions o en construeixen de noves per por que els seus veïns les ofeguin...»

«Speakers», atenció!

Segons refereix la revista *Le Haut-Parleur*:

L'altre dia, a migdia i 22 minuts, un *speaker* del Poste Parisien donà compte del següent fet divers: «Un boig alcohòlic ha tallat el coll de la seva dona amb un ganivet en forma de serra. El cadàver ha estat conduït a l'Institut Mèdico-legal.» I immediatament, sense ni un segon de transició, un segon *speaker,* continua amb veu esclatant: «Beveu vi. Viviu alegres!»

PUNT DE VISTA DE L'OCELL

—No em neguis que Cyrano és molt més confortable que Verlaine!...

(*Marianne,* París)

El modern director d'orquestra

Herrman Scherchen, el cèlebre interpretador alemany i especialista en música de ràdio, quan va sojornar, ja fa alguns temps, a Viena, va contribuir essencialment a l'enriquiment de la vida musical de la ciutat, que, lligada per una forta tradició, lluita per arribar, triomfant dels grans obstacles que li oposa sobretot la crítica, a la moderna concepció de l'art. Scherchen va organitzar amb una orquestra reunida ràpidament una sèrie d'audicions íntimes davant d'invitats i va tocar amb gran èxit obres de Stravinsky, Hindemith Anton von Webern i una sèrie d'obres clàssiques. Al mateix temps reunia al voltant seu un cercle de deixebles amb els quals discutia a fons problemes d'orquestra i de tècnica de la direcció. Scherchen parteix del principi que l'obra d'art és cognoscible i per això mateix executable, i que, per conseqüent, no necesta una interpretació subjectiva. L'aspecte metafísic està contingut en tota composició en les seves dades tal com les veiem davant nostre. Aquesta idea fonamental l'ha mogut a estudiar a fons els problemes físics i acústics. Ell té en compte en les seves execucions els efectes dels sons harmònics i les condicions del lloc.

Andreas Liess i Sofia Redlin al Conferència Club

Les seves observacions i els resultats dels seus estudis s'han condensat en ell en un mètode, el qual no té, però, res de rígid, sinó que, en cada cas aplicat de conformitat amb les circumstànscies, obté un efecte ple de vida. El so que Scherchen com per encís fa sortir d'una orquestra aplegada a base d'elements variats és d'un acabament i d'una unitat que en els nostres temps de rutina i de treball poc personal, són rars.

Es interessant la forma en què ensenya als aprenents de director l'execució de les obres. Treballa amb ells sense ajudar-se per res amb el piano. L'estudiant ha de llegir senzillament les obres i formar-se'n una imatge ideal que és la que després realitzarà amb l'orquestra. L'exercici pràctic de direcció el fa invitant el deixeble a dirigir davant d'ell alguns trossos i cantant-los ell d'acord amb la manera com una orquestra real reaccionaria davant l'accionat del director. Els resultats són desconcertants i l'origen de les faltes és descobert amb la més gran facilitat. Per inculcar als deixebles la comprensió del treball amb l'orquestra, els fa cantar i dirigir a ells mateixos simfonies enteres amb repartició de veus. A Viena executàrem en aquesta forma original tota la *Primera Simfonia* de Beethoven. La seva manera de dirigir, en tant que accionat, és ja per ella sola una performança notable. Totes les indicacions precises sobre la manera de tocar són confiades al braç fins a aconseguir plena claredat en l'execució àdhuc dels passatges més difícils. El seu ensenyament va orientat en el sentit que l'aprenent de director no hagi d'esperar a trobar-se davant l'orquestra per adquirir una experiència en l'art de dirigir, sinó que ja en el moment de presentar-se davant d'ella sigui tècnicament capaç d'imposar-li la seva concepció, i que de bon principi siguin impossibles els mal entesos amb ella.

Remetem també en aquest lloc al seu *Manual de Direcció* (Weber, Leipsic), que conté indicacions exemplars.

La personalitat artística de Scherchen ofereix en el camp de l'execució de l'obra d'art un paral·lel perfecte a l'esperit de la composició moderna. També en això, per tornar al que hem dit al començament, ha deixat d' existir el dualisme entre el metafísic i la matèria. El primer d'aquests dos aspectes no és cap factor de *Weltanschauung* introduït en l'obra d'art, sinó una acció dinàmica immanent a la Matèria, a la Tècnica i a la Forma.

ANDREAS LIESS

LA XOCOLATA

Amatller

CONTRIBUEIX A LA FELICITAT D'AQUESTA FAMILIA

COM CONTRIBUIRA A LA VOSTRA SI LA PROVEU

Viatges Marsans, S. A.

Rambla Canaletes, 2 i 4 - BARCELONA

Viatge d'exploració donant la volta al món

Hemisferi Austral amb el cèlebre escriptor
HENDRIK WILLEM VAN LOON

75.000 kilòmetres - 142 dies

Sortida 12 gener 1934 amb el súper paquebot s/s FRANCONIA de la Cunard Line

DEMANI OPUSCLES EXPLICATIUS

Agents Generals per Espanya de CUNARD LINE, NIPPON YUSEN KAISHA LINE

IMPRESOS COSTA
Nou de la Rambla, 45
BARCELONA

(c) Ministerio de Cultura 2006